

---

7. VYRIAUSYBĖ

7.1. VYRIAUSYBĖS KONSTITUCINIS STATUSAS

Vyriausybė – politinę programą įgyvendinanti valstybės valdžios institucija

Konstitucinio Teismo 1996 m. gegužės 29 d. sprendimas

<...> Vyriausybė yra valstybės valdžios dalis, kuri įgyvendina konkrečią politinę programą. Ji atsakinga Seimui, o ministrai – Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui.

Vyriausybės veiklos teisėtumo principas

Konstitucinio Teismo 1997 m. birželio 17 d. nutarimas

Vyriausybė įgyvendina vykdomąją valdžią, jos galias apibrėžia Konstitucija ir įstatymai. <...> Vykdomosios valdžios veiklos teisėtumo principas reikalauja, kad jos veikla būtų grindžiama teise. Tai reiškia, kad Vyriausybė pagal jai suteiktą kompetenciją turi atlikti atitinkamus veiksmus ir susilaikyti nuo veiksmų, kurie teisės normų nėra leidžiami.

Vyriausybės konstitucinis statusas

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Lietuvos vykdomosios valdžios institucijų sistemoje Vyriausybė, įgyvendinanti valstybinį valdymą, užima išskirtinę vietą. Vyriausybė – kolegiali bendros kompetencijos institucija. Ją sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai. Konstitucijos 94 straipsnyje nustatyta, kad Vyriausybė tvarko krašto reikalus, saugo šalies teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką, vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus, koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą, rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui, vykdo valstybės biudžetą, teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą, rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus, užmezga diplomatinius santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis bei tarptautinėmis organizacijomis, vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir įstatymai. Vyriausybės galias apibrėžia Konstitucija ir įstatymai. Vyriausybė solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. Ministrai, vadovaudami jiems pavestoms valdymo sritims, yra atsakingi Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui.

Vyriausybės atskaitingumas Tautos atstovybei

Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas

Pagal Konstituciją Seimas vykdo parlamentinę Vyriausybės kontrolę. Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi atsiskaityti Seime už savo veiklą (Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalis). Taigi valstybės valdžių padalijimas Konstitucijoje suponuoja ir Vyriausybės – vykdomosios valdžios kolegialios institucijos atskaitingumą įstatymų leidžiamajai valdžiai – Tautos atstovybei.

<...>

<...> pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Seimo (t. y. Tautos atstovybės) narys gali būti skiriamas Ministru Pirmininku ar ministru (t. y. Seimui atskaitingos vykdomosios valdžios kolegialios institucijos nariu).

Vyriausybės konstitucinis statusas

Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas

Konstitucijoje yra nustatyti vykdomosios valdžios institucijų sistemos pagrindai, taip pat aukščiausiųjų vykdomosios valdžios institucijų įgaliojimai. Lietuvos valstybės konstitucinei santvarkai yra būdingas dualistinės (sudvejintos) vykdomosios valdžios modelis: vykdomąją valdžią Lietuvoje vykdo Respublikos Prezidentas – valstybės vadovas bei Vyriausybė.

<...>

Vyriausybė yra kolegiali vykdomosios valdžios institucija (Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas). Konstitucijos 91 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai; pagal Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalį ministras *inter alia* vadovauja ministerijai. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 3 punktą Vyriausybė koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą. Konstitucijoje nurodyta tik viena ministro pareigybė – krašto apsaugos ministras (Konstitucijos 140 straipsnio 1 dalis); taigi pagal Konstituciją Lietuvoje negali nebūti Krašto apsaugos ministerijos. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 94 straipsnio 3 punkte nustatytą teisinį reguliavimą, 1999 m. lapkričio 23 d. nutarime yra konstatavęs, kad Konstitucijoje nėra atskleidžiama, kokios įstaigos yra laikomos „Vyriausybės įstaigomis“, taip pat nėra nurodoma, koks yra minėtų Vyriausybės įstaigų teisinis statusas. Tai nustatyti paliekama įstatymų leidėjui, turinčiam šioje srityje diskreciją (ją riboja Konstitucija). Kita vertus, kai kurios Vyriausybės institucijos Konstitucijoje yra nurodytos; antai Konstitucijos 123 straipsnio 2 ir 3 dalyse yra įtvirtinta Vyriausybės atstovo, turinčio įgaliojimus prižiūrėti, ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus, institucija. Šiame kontekste paminėtina ir tai, kad Konstitucijos 123 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog aukštesniuose administraciniuose vienetuose įstatymo nustatyta tvarka valdymą organizuoja Vyriausybė; taigi įstatymų leidėjas turi pareigą ne tik įsteigti aukštesnius administracinius organus, bet ir numatyti Vyriausybės institucijas, per kurias Vyriausybė organizuotą valdymą aukštesniuose administraciniuose vienetuose.

Pažymėtina, kad Respublikos Prezidento ir Vyriausybės, kaip dviejų dualistinės (sudvejinotos) vykdomosios valdžios atšakų, įgaliojimai yra skirtingi, vienas kito atžvilgiu autonomiškai, savarankiškai. Kita vertus, Konstitucijoje yra *expressis verbis* nurodyti tie Respublikos Prezidento ir Vyriausybės įgaliojimai, kuriuos Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė įgyvendina kartu. Antai Konstitucijos 85 straipsnyje *inter alia* nustatyta: „Kad Respublikos Prezidento dekretai, nurodyti Konstitucijos 84 straipsnio 3, 15, 17 ir 21 punktuose turėtų galią, jie privalo būti pasirašyti Ministro Pirmininko arba atitinkamo ministro.“ Pagal Konstitucijos 84 straipsnio 1 punktą Respublikos Prezidentas *inter alia* kartu su Vyriausybe vykdo užsienio politiką. Pažymėtina ir tai, kad, paisant Konstitucijos, įstatymu gali būti nustatytas ir toks teisinis reguliavimas, pagal kurį tam tikros valstybės institucijos būtų įsteigtos prie Respublikos Prezidento – valstybės vadovo.

7.2. VYRIAUSYBĖS FORMAVIMAS. ĮGALIOJIMŲ GRĄŽINIMAS. ATSISTATYDINIMAS

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas; Vyriausybės programos teisinė reikšmė (Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktas, 92 straipsnio 5 dalis)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, Vyriausybei suteikia įgaliojimus veikti. Taip įgyvendinamos Vyriausybės veiklą reguliuojančios Konstitucijos normos, įtvirtinančios Vyriausybės atsakomybės Seimui principą. Konstitucinėje valdžių struktūroje įtvirtinta, kad tik Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė gali vykdyti savo įgaliojimus. Teisinė tokių įgaliojimų suteikimo forma – balsavimas Seime pritariant Vyriausybės programai.

Vyriausybės programos pagrindas yra parlamento rinkimus laimėjusių politinių jėgų programos, tačiau jų nuostatos tik per Vyriausybės programą įgyja teisinę reikšmę įpareigodamos tiek Vyriausybę, tiek ją palaikančią Seimo daugumą atitinkamai veikti. Toks Vyriausybės programos teisinės reikšmės pripažinimas – būdingas parlamentinės demokratijos ypatumas. Jis įtvirtintas Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto ir 92 straipsnio penktosios dalies normose.

Būtent dėl to Respublikos Prezidentui tenka skirti Seimo daugumos palaikomą Ministrą Pirmininką ir tvirtinti tokią Vyriausybę, kurios programai Seimas gali pritarti posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma. Kitaip nebus suformuota valstybės funkcionavimą užtikrinanti vykdomosios valdžios institucija. Vyriausybė, siekdama įgyti Seimo pasitikėjimą, numatydamą savo veiklos

kryptis tam tikram laikotarpiui, privalės atsižvelgti į galimą Seimo narių pritarimą ar nepritarimą. Seimas, išreikšdamas pasitikėjimą Vyriausybės programa, išpareigoja prižiūrėti, kaip Vyriausybė veiks įgyvendindama programą. Vyriausybės programa – Vyriausybės politinės-teisinės atsakomybės Seimui pagrindas, nes ji solidariai atsako Seimui už bendrą savo veiklą. Vyriausybei įgaliojimus veikti suteikęs Seimas gali pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe ar Ministru Pirmininku. Nepasitikėjimo pareiškimo padarinys – Vyriausybės atsistatydinimas.

Taigi Vyriausybės programa vertintina kaip teisinis dokumentas, kuriame išdėstytos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės. Jis skelbtinas „Valstybės žiniuose“. Kartu ne mažiau svarbi yra jos, kaip teisinės formos, sąlygojančios Vyriausybę formuojančių institucijų veiksmus ir užtikrinančios Vyriausybės bei šių institucijų tarpusavio sąveiką, reikšmė.

<...>

Pagal Konstituciją Vyriausybė nepertraukiamai įgyvendina vykdomąją valdžią. Vyriausybės veikla grindžiama Seimo, pritarusio jos programai, pasitikėjimu.

Vyriausybės programa yra privaloma atitinkamai Vyriausybei visą jos įgaliojimų laiką. Nauja Vyriausybė, prašydama įgaliojimų veikti, pateikia Seimui svarstyti savo programą. Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, pasitikėjimą Vyriausybe iš principo išreiškia savo įgaliojimų laikui. Žinoma, tai nereiškia, kad Vyriausybei atsistatydinus bus tvirtinama ta pati programa.

Vyriausybės formavimas

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Vyriausybę – kolegialią vykdomosios valdžios instituciją formuoja Seimas ir Respublikos Prezidentas, tačiau jų vaidmuo ir uždaviniai nevienodi. Respublikos Prezidentas šiame procese dalyvauja kaip valstybės vadovas, atliekantis Konstitucijoje numatytas funkcijas, tuo tarpu Seimas veikia kaip tautos atstovybė, kuriai atsakinga Vyriausybė.

Įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas ir jos veiklos kontrolė – svarbi Seimo kompetencijos sritis. Konstitucijos 67 straipsnyje numatytos šios Seimo prerogatyvos: Seimas pritaria ar nepritaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai, svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti, prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru ir kt. Kaip nustatyta Konstitucijos 96 straipsnio pirmojoje dalyje, Vyriausybė yra solidariai atsakinga Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. <...>

Respublikos Prezidento ir Vyriausybės santykius reguliuoja Konstitucijos normos, nustatančios, kad Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu skiria Ministrą Pirmininką, paveda jam sudaryti Vyriausybę ir tvirtina jos sudėtį. Jis Seimo pritarimu atleidžia Ministrą Pirmininką, priima Vyriausybės grąžinamus įgaliojimus išrinkus naują Seimą ir paveda jai eiti pareigas, kol bus sudaryta Vyriausybė, priima Vyriausybės atsistatydinimą ir prireikus paveda jai toliau eiti pareigas arba paveda vienam iš ministrų eiti Ministro Pirmininko pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė. Respublikos Prezidentas Vyriausybei atsistatydinus ar grąžinus savo įgaliojimus ne vėliau kaip per 15 dienų teikia Seimui svarstyti Ministro Pirmininko kandidatūrą, Ministro Pirmininko teikimu skiria ir atleidžia ministrus ir t. t.

<...> Pagal Europos konstitucinę tradiciją prezidentas vyriausybės vadovu skiria tą asmenį, kurį remia parlamento dauguma. Tokios konstitucinės praktikos laikomasi ir Lietuvoje.

Seimo ir Respublikos Prezidento įgaliojimų Vyriausybės formavimo srityje analizė leidžia teigti, kad šiame procese Respublikos Prezidento veiklos svarbiausias uždavinys – laiduoti valdžios institucijų sąveiką. Formuojant Vyriausybę jo veiksmus visų pirma turėtų lemti pareiga veikti taip, kad būtų sudaryta veiksminga, t. y. turinti Seimo pasitikėjimą, Vyriausybė.

Taigi remiantis parlamentinės demokratijos principais, įtvirtintais Konstitucijoje, darytina prielaida, kad Respublikos Prezidentas negali laisvai pasirinkti Ministro Pirmininko ar ministrų kandidatūrų, nes visais atvejais minėtų pareigūnų skyrimas priklauso nuo Seimo pasitikėjimo ar nepasitikėjimo jais. Kartu negalima ignoruoti ir to, kad Respublikos Prezidentas, būdamas vykdomosios valdžios dalis, turi tam tikrą politinio poveikio galimybių Vyriausybės personalinės sudėties formavimui.

Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas išrinkus Respublikos Prezidentą (Konstitucijos 80, 82 straipsniai, 92 straipsnio 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas, analizuodamas Vyriausybės įgaliojimų grąžinimo klausimą, pažymi, kad Konstitucijos 92 straipsnio ketvirtosios dalies normos negalima aiškinti ją atribojus nuo kitų Konstitucijos normų. Konstitucinės normos, reguliuojančios įvairius Vyriausybės formavimo aspektus, Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės tarpusavio santykius, išdėstytos ne viename Konstitucijos skirsnyje ar straipsnyje. Konstitucija – vientisas aktas, todėl prioritetas šiuo atveju turi būti teikiamas sisteminiam aiškinimui. Aiškinant Konstitucijos 92 straipsnio ketvirtosios dalies normos turinį svarbu atsižvelgti ir į normos priėmimo tikslą.

Konstitucijos 82 straipsnyje nustatyta: „Išrinktas Respublikos Prezidentas savo pareigas pradeda eiti rytojaus dieną pasibaigus buvusio Respublikos Prezidento kadencijai, po to, kai Vilniuje, dalyvaujant Tautos atstovams – Seimo nariams, prisiekia Tautai būti ištikimas Lietuvos Respublikai ir Konstitucijai, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas.“

Valstybėse, kuriose prezidentas renkamas visuotiniuose rinkimuose, paprastai tarp rinkimų rezultato paskelbimo ir prezidento pareigų ėjimo pradžios yra tam tikras laikotarpis. Tuo metu kadenciją baigiantis prezidentas toliau eina savo pareigas, dirba parlamentas ir jo pasitikėjimą turinti vyriausybė, kurią formuojant dalyvavo šalies vadovas. Pakankamai ilga pauzė paaiškinama tuo, kad reikia tam tikro laiko pasitraukiančiam prezidentui pasirengti valstybės vadovo pareigų perdavimui, o naujajam – pasirengti pareigų priėmimui.

Toks laikotarpis nustatytas ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 80 straipsnyje. Per šį laikotarpį kadenciją baigiantis Respublikos Prezidentas tebėra valstybės vadovas. Jam priklauso visi pagal Konstituciją valstybės vadovui suteikti įgaliojimai. Tik jis vienas gali juos vykdyti. Naujai išrinktas Respublikos Prezidentas nuo galutinių rinkimų rezultatų paskelbimo iki priesaikos davimo valstybės vadovo įgaliojimų dar neturi. Vyriausybė, kurią sudarant dalyvavo kadenciją baigiantis Respublikos Prezidentas, toliau vykdo savo įgaliojimus.

Prisiekus naujajam Respublikos Prezidentui, nutrūksta buvusiojo Respublikos Prezidento įgaliojimai, kartu nutrūksta ir Vyriausybės ryšys su valstybės vadovu, kuris taip pat ją formavo. Konstitucinis Teismas, remdamasis konstitucinių normų analize, daro išvadą, kad Vyriausybė privalo grąžinti įgaliojimus naujai išrinktam Respublikos Prezidentui prisiekus ir pradėjus eiti pareigas.

<...> Konstitucinis Teismas, interpretuodamas Konstitucijos 80, 82 straipsnių ir 92 straipsnio ketvirtosios dalies normas, daro išvadą, kad Vyriausybės įgaliojimai turėtų būti grąžinami Respublikos Prezidentui tą dieną, kai jis pradeda eiti savo pareigas. Šis aiškinimas pagrįstas tuo, kad Konstitucijoje nenumatytas joks kitas terminas.

Vyriausybės atsistatydinimo samprata ir pagrindai (Konstitucijos 101 straipsnio 2, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Vyriausybės atsistatydinimo pagrindai įtvirtinti Konstitucijos 101 straipsnio trečiojoje dalyje. Joje nustatyta, kad Vyriausybė privalo atsistatydinti šiais atvejais:

- 1) kai Seimas du kartus iš eilės nepritaria naujai sudarytos Vyriausybės programai;
- 2) kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma slaptu balsavimu pareiškia nepasitikėjimą Vyriausybe ar Ministru Pirmininku;
- 3) kai Ministras Pirmininkas atsistatydina ar miršta;
- 4) po Seimo rinkimų, kai sudaroma nauja Vyriausybė.

Be to, atsistatydinti turi ir Vyriausybė, kuri, pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų, iš naujo negauna Seimo įgaliojimų (Konstitucijos 101 straipsnio antroji dalis).

Konstitucinis Teismas pažymi, kad šis Vyriausybės atsistatydinimo pagrindų sąrašas yra baigtinis.

Akivaizdu, kad viena iš svarbiausių atsistatydinimo priežasčių – Seimo pasitikėjimo Vyriausybe praradimas ar neįgyjimas. Tačiau nepasitikėjimo raiškos formos Konstitucijoje numatytos įvairios: vienu atveju Seimas nepasitikėjimą išreiškia tiesiogiai, kitu – du kartus iš eilės nepritarėdamas naujai sudarytos Vyriausybės programai, trečiuoju atveju Vyriausybė turi pakartotinai, t. y.

iš naujo, gauti Seimo įgaliojimus. Pagaliau kitais dviem atvejais preziumuojama, kad Vyriausybė neteko Seimo pasitikėjimo, t. y. įgaliojimų veikti: pirma, kai Ministras Pirmininkas atsistatydina ar miršta, antra, po Seimo rinkimų.

Taigi Vyriausybės atsistatydinimas reiškia, kad jos veikla pasibaigia. Po atsistatydinimo, o Konstitucijos 101 straipsnio trečiosios dalies 4 punkte numatytu atveju dar iki jo, pradedama naujos Vyriausybės formavimo procedūra.

Vyriausybės atsistatydinimo ir įgaliojimų grąžinimo teisinių padarinių skirtumai; įgaliojimų gavimas iš naujo po Respublikos Prezidento rinkimų (Konstitucijos 84, 92, 101 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas

Be „Vyriausybės atsistatydinimo“ sąvokos, Konstitucijoje vartojama ir sąvoka „Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas“. <...> Vyriausybės atsistatydinimo pagrindai yra išsamiai išvardyti Konstitucijos 101 straipsnyje. Jų esmę sudaro Seimo pasitikėjimo Vyriausybę netekimas ar neįgijimas. Tuo tarpu Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas yra numatytas dviem atvejais: pirmu – po Seimo rinkimų, ir antru – po Respublikos Prezidento rinkimų (Konstitucijos 92 straipsnio ketvirtoji dalis).

Taigi galima daryti išvadą, jog būtinybę Vyriausybei grąžinti įgaliojimus lemia tai, kad baigiasi vieno iš Vyriausybę sudariusių subjektų įgaliojimai. Tačiau konstitucinėse normose minėtųjų subjektų pasikeitimui ir jų įtakai Vyriausybės formavimui teikiama skirtinga reikšmė. Antai po Seimo rinkimų Vyriausybė privalo ne tik grąžinti savo įgaliojimus, bet ir atsistatydinti (Konstitucijos 101 straipsnio trečiosios dalies 4 punktas). Taigi šiuo atveju įgaliojimų grąžinimas yra pirmas žingsnis į privalomą, Konstitucijoje įsakmiai nurodytą Vyriausybės atsistatydinimą. Akivaizdu, kad po Seimo rinkimų nebelieka subjekto, iš kurio Vyriausybė gavo pasitikėjimą ir įgaliojimus veikti, todėl ji ir privalo atsistatydinti.

Po Seimo rinkimų Respublikos Prezidentas, vadovaudamasis Konstitucijos 84 straipsnio 6 punktu, priima Vyriausybės grąžinamus įgaliojimus ir paveda jai eiti pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė. Respublikos Prezidentas ne vėliau kaip per 15 dienų teikia Seimui svarstyti naujo Ministro Pirmininko kandidatūrą. Taip pradedama formuoti nauja Vyriausybė. Kai sudaroma nauja Vyriausybė, įgaliojimus grąžinusi Vyriausybė atsistatydina (Konstitucijos 101 straipsnio trečiosios dalies 4 punktas).

Po Respublikos Prezidento rinkimų Vyriausybė taip pat grąžina savo įgaliojimus naujai išrinktam Respublikos Prezidentui. Tačiau Konstitucijos normose nenumatyta, kad tuomet Vyriausybė privalo atsistatydinti. Taip yra dėl to, kad pasikeitus valstybės vadovui toliau išlieka Seimo pasitikėjimas Vyriausybe. Todėl įgaliojimų grąžinimo po Respublikos Prezidento rinkimų atveju valstybės vadovo pavidimas toliau eiti pareigas turėtų būti duodamas tai pačiai Vyriausybei. Tuo tarpu Vyriausybės atsistatydinimo atveju Respublikos Prezidentas gali pavesti Ministro Pirmininko pareigas eiti ir kitam Vyriausybės nariui.

Taigi Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad nėra pagrindo sąvokas „Vyriausybės atsistatydinimas“ ir „Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas“ laikyti tapačiomis. Jos susijusios su skirtingomis teisinėmis situacijomis. Tai lemia ir skirtingus teisinius padarinius.

Konstitucijos 84 straipsnio 8 punkte nustatyta, kad Vyriausybei atsistatydinus ar grąžinus įgaliojimus Respublikos Prezidentas ne vėliau kaip per 15 dienų teikia Seimui svarstyti Ministro Pirmininko kandidatūrą. Konstitucinis Teismas pažymi, kad šios normos esmę sudaro Respublikos Prezidento prerogatyva nustatyti laiku teikti Seimui svarstyti Ministro Pirmininko kandidatūrą. Čia vartojamas sąvokas „atsistatydinimas“ ar „įgaliojimų grąžinimas“ reikėtų interpretuoti tik atsižvelgiant į jau nurodytas aplinkybes.

Pažymėtina, kad Vyriausybės įgaliojimų grąžinimo po Respublikos Prezidento rinkimų konstitucinis reguliavimas Lietuvoje šiek tiek primena Prancūzijos III Respublikos laikų konstitucinę tradiciją, kai vyriausybė atsistatydindavo tiek po parlamento, tiek po prezidento rinkimų. Atsistatydinimas po prezidento rinkimų buvo vadinamas „mandagumo atsistatydinimu“ (*démision de courtoisie*). Po „mandagumo atsistatydinimo“ vyriausybė vėl būdavo patvirtinama iš naujo. Teigiama, kad ši procedūra prasminga dėl vyriausybės ryšio su valstybės vadovu ir kad ji atspindi tam tikras valdymo modelio raidos tendencijas.

Nors Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įgaliojimų grąžinimui teikiamas kiek kitoks turinys, tačiau juo neabejotinai išreiškiama pagarba valstybės vadovo institucijai, pripažįstamas Respublikos Prezidento ir Vyriausybės santykių reikšmingumas. Konstitucijos 84, 92 ir 101 straipsnių turinio analizė leidžia teigti, kad toks įgaliojimų grąžinimas nesuponuoja Vyriausybės atsistatydinimo. Antraip Konstitucijoje būtų tiesiogiai nurodyta, kad po Respublikos Prezidento rinkimų Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus ir atsistatydina. Grąžinusi įgaliojimus, Vyriausybė išlieka legitimi.

Tačiau įgaliojimų grąžinimo procedūra yra ne tik tarpinstitucinio mandagumo išraiška – ji suteikia galimybę Respublikos Prezidentui patikrinti, ar Seimas ir toliau pasitiki Vyriausybe. Respublikos Prezidentas, remdamasis Konstitucijos 92 straipsniu, 84 straipsnio 8 punktu bei atsižvelgdamas į parlamentinės demokratijos tradiciją, Konstitucijos 84 straipsnio 8 punkte nustatyta tvarka teikia Seimui svarstyti įgaliojimus grąžinusios Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrą. Seimui pritarus Ministro Pirmininko kandidatūrai ir Respublikos Prezidentui paskyrus Ministrą Pirmininką bei patvirtinus jo pateiktos Vyriausybės sudėtį, jeigu nepasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, tai reikštų, kad Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti.

Jei Seimas nepritaria Ministro Pirmininko kandidatūrai, tai reikštų, kad Vyriausybė privalo atsistatydinti (Konstitucijos 101 straipsnio trečiosios dalies 2 punktą). Tai būtų konstitucinis pagrindas pradėti naujos Vyriausybės sudarymo procedūrą.

Vyriausybės atsistatydinimo ir įgaliojimų grąžinimo teisinių padarinių skirtumai; įgaliojimų gavimas iš naujo po Respublikos Prezidento rinkimų

Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 17 d. sprendimas

<...> Konstitucinis Teismas analizavo Vyriausybės programos teisinę reikšmę bei su tuo susijusius aukščiausių valdžios institucijų konstitucinius santykius. Šių santykių specifiką atskleidžia Konstitucijoje minimų sąvokų „Vyriausybės atsistatydinimas“ ir „Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas“ sugretinimas. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad jų negalima laikyti tapačiomis. Jos susijusios su skirtingomis teisinėmis situacijomis. Tai lemia ir skirtingus teisinius padarinius.

Vyriausybės atsistatydinimo pagrindai įtvirtinti Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalyje. Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį atsistatydinti turi ir Vyriausybė, kuri, pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų, iš naujo negauna Seimo įgaliojimų. Vyriausybės atsistatydinimas siejamas su Seimo pasitikėjimo Vyriausybe netekimu ar neįgijimu. Vyriausybės atsistatydinimas reiškia, kad jos veikla pasibaigia. Po atsistatydinimo, o Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 4 punkte numatytu atveju – dar iki jo, pradedama naujos Vyriausybės formavimo procedūra. Todėl pažymėtina, kad tik po Vyriausybės atsistatydinimo gali būti formuojama nauja Vyriausybė ir tvirtinama Vyriausybės programa.

Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas turi kitą teisinę prasmę, kuri išaiškinta nutarime. Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas Konstitucijoje yra tiesiogiai numatytas po Seimo rinkimų ir po Respublikos Prezidento rinkimų. <...> kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė taip pat turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus. Negavusi šių įgaliojimų, Vyriausybė turi atsistatydinti.

Konstitucinio Teismo nutarime pažymėta, kad po Respublikos Prezidento rinkimų Vyriausybė taip pat grąžina savo įgaliojimus naujai išrinktam Respublikos Prezidentui. Tačiau Konstitucijos normose nenumatyta, kad tuomet Vyriausybė privalo atsistatydinti. Tai paaiškinama tuo, kad pasikeitus valstybės vadovui išlieka Seimo pasitikėjimas Vyriausybe. Seimui pritarus Respublikos Prezidento pateiktai svarstyti įgaliojimus grąžinusios Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrai, Respublikos Prezidentui paskyrus Ministrą Pirmininką bei patvirtinus jo pateiktos Vyriausybės sudėtį, jei nepasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, pripažįstama, kad Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti.

Konstitucinis Teismas pažymi, kad šiuo atveju tai reiškia, jog Vyriausybei yra iš naujo suteikti įgaliojimai veikti ir todėl ministrų pasikeitimai Vyriausybėje turėtų būti skaičiuojami nuo šių įgaliojimų gavimo.

<...>

<...> Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimo <...> teiginys, jog „Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti“ po Respublikos Prezidento rinkimų Seimui pritarus Ministro

Pirmininko kandidatūrai ir Respublikos Prezidentui paskyrus Ministrą Pirmininką bei patvirtinus jo pateiktos Vyriausybės sudėtį, jeigu nepasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, reiškia, kad prasideda naujas Vyriausybės įgaliojimų tarpnis ir todėl ministrų pasikeitimai Vyriausybėje skaičiuojami nuo jo pradžios.

Vyriausybės konstitucinis statusas; įgaliojimų veikti gavimas; veiklos parlamentinė priežiūra; įgaliojimų gavimas iš naujo po Respublikos Prezidento rinkimų ir pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų (Konstitucijos 92, 101 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimas

Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus. Priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti.“

Šios Konstitucijos normos turinį galima atskleisti tik atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintą Vyriausybės sudarymo ir įgaliojimų veikti gavimo tvarką, tokių įgaliojimų gavimo iš naujo teisinį reglamentavimą ir į Seimo bei Vyriausybės tarpusavio teisinių santykių ypatumus.

Konstitucijos 5 straipsnis nustato, kad valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas. Ši Konstitucijos nuostata sudaro valstybės valdžių padalijimo ir pusiausvyros pagrindą. Vyriausybė yra kolegiali bendrosios kompetencijos valstybės valdymo institucija. Pagal Konstitucijos 94 straipsnį, ją sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai. Ministrą Pirmininką Seimo pritarimu skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas (Konstitucijos 92 straipsnio 1 dalis). Pagal Konstitucijos 92 straipsnio 3 dalį, Ministras Pirmininkas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo jo paskyrimo pristato Seimui savo sudarytą ir Respublikos Prezidento patvirtintą Vyriausybę ir pateikia svarstyti jos programą.

Vyriausybės personalinę sudėtį suformuoja Ministras Pirmininkas ir Respublikos Prezidentas. Tačiau vien Vyriausybės sudėties patvirtinimo nepakanka, kad Vyriausybė galėtų pradėti veikti. Vyriausybė turi turėti Seimo pasitikėjimą. Todėl Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyta, jog „nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai“. Pritarimas Vyriausybės programai reiškia, kad Vyriausybei yra suteikiami įgaliojimai įgyvendinti jos programines nuostatas.

Seimas ne tik suteikia Vyriausybei įgaliojimus veikti, bet ir, vadovaudamasis Konstitucijos 67 straipsnio 9 punktu, prižiūri jos veiklą. Antai pagal Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalį Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi už savo veiklą atsiskaityti Seime. Seimas visų Seimo narių balsų dauguma gali slaptu balsavimu pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 2 punktas). Konstitucija numato ir kitus būdus, kuriais Seimas įgyvendina Vyriausybės priežiūrą.

Vyriausybės sudėtis dėl įvairių priežasčių gali pasikeisti. Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti. Įgaliojimų iš naujo gavimo institutas yra viena iš Vyriausybės parlamentinės priežiūros formų, kurią taikydamas Seimas gali patikrinti, ar Vyriausybėje pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas buvo pritaręs. Įgaliojimų iš naujo gavimo procedūrą reglamentuoja Seimo statutas.

Toks konstitucinis valdžios institucijų galių ir tarpusavio santykių reglamentavimas formuojant Vyriausybę ir suteikiant jai iš naujo įgaliojimus atspindi Konstitucijoje įtvirtintą valstybės valdžių padalijimo ir jų pusiausvyros principą.

Nustatant, kas laikytina ministrų pasikeitimu pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, esminę reikšmę turi ta aplinkybė, kad Vyriausybė yra kolegialiai veikianti ir solidariai Seimui atsakanti už savo bendrą veiklą institucija. Todėl pagal Konstituciją Vyriausybės įgaliojimų pradžia yra susieta su Seimo pritarimu jos programai, bet ne Vyriausybės personalinei sudėčiai. Svarstydamas, ar pritarti Vyriausybės programai, Seimas nesprendžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva. Balsuodamas dėl pritarimo Vyriausybės programai, Seimas išreiškia savo sutikimą, kad Vyriausybė tvarkytų krašto reikalus būtent taip, kaip numatyta programoje. Kol Seimas nepritaria Vyriausybės programai, ji nėra gavusi įgaliojimų veikti.

Kaip minėta, Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai. Ministras vadovauja ministerijai, jis atsakingas Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldus Ministrui Pirmininkui. Nors ministrai vadovauja ministerijoms ir atsako už atskiras valdymo sritis, tačiau bendrus valstybės valdymo reikalus Vyriausybė sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis).

Sistemškai aiškinant minėtas Konstitucijos nuostatas galima daryti išvadą, kad pritarimu Vyriausybės programai suteikiant Vyriausybei įgaliojimus veikti yra įtvirtinamas Seimo pasitikėjimo Vyriausybe *in corpore* principas. Ministro valdymo srities pasikeitimas yra reikšmingas ministro atsakomybės aspektu. Vyriausybės *in corpore* ir Seimo santykių aspektu yra svarbu ne atskirų ministrų pasikeitimas Vyriausybėje (kai tos Vyriausybės narys paskiriamas vadovauti kitai ministerijai ir pan.), bet tai, ar dėl tokių pasikeitimų Vyriausybėje neatsiranda daugiau kaip pusė naujų ministrų. Tuomet Seimas turi konstitucinį pagrindą patikrinti, ar tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas anksčiau buvo pritaręs. Todėl, Konstitucinio Teismo nuomone, Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies nuostatą dėl ministrų pasikeitimo reikėtų suprasti taip, kad į atleisto ar naujai įsteigtos ministerijos vadovo vietą skiriamas asmuo, kuris nėra tos Vyriausybės narys.

Sprendžiant, ar Vyriausybėje pasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, taip pat labai svarbu nustatyti, nuo kokio ministrų skaičiaus turi būti skaičiuojami jų pasikeitimai. Šiuo atveju reikėtų atsižvelgti į tai, kad pagal Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalį ministras vadovauja ministerijai. Iš to darytina išvada, kad ministrų skaičių lemia ministerijų skaičius, kuris nustatytas Vyriausybės įstatyme.

<...>

Konstitucinis Teismas 1998 m. sausio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ 3.3 punkte konstatavo, kad įgaliojimų grąžinimo procedūra suteikia galimybę Respublikos Prezidentui patikrinti, ar Seimas ir toliau pasitiki Vyriausybe. Respublikos Prezidentas nustatyta tvarka teikia Seimui svarstyti įgaliojimus grąžinusios Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrą. Seimui pritarus Ministro Pirmininko kandidatūrai ir Respublikos Prezidentui paskyrus Ministrą Pirmininką bei patvirtinus jo pateiktą Vyriausybės sudėtį, jeigu nepasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, pripažįstama, kad Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti.

<...>

Konstitucinis Teismas 1998 m. gruodžio 17 d. sprendime „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimo išaiškinimo“ konstatavo, jog po Respublikos Prezidento rinkimų Seimui pritarus Respublikos Prezidento pateiktai svarstyti įgaliojimus grąžinusios Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrai, Respublikos Prezidentui paskyrus Ministrą Pirmininką bei patvirtinus jo pateiktos Vyriausybės sudėtį, jei nepasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, reiškia, kad prasideda naujas Vyriausybės įgaliojimų tarpnis ir todėl ministrų pasikeitimai Vyriausybėje skaičiuojami nuo jo pradžios.

Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas po Seimo rinkimų (Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus Respublikos Prezidentui po Seimo rinkimų arba išrinkus Respublikos Prezidentą“.

Nagrinėjant Vyriausybės įgaliojimų grąžinimo po Seimo rinkimų klausimą Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalies normos negalima aiškinti ją atribojus nuo kitų Konstitucijos normų, nes konstitucinės normos, reguliuojančios įvairius Vyriausybės formavimo klausimus, taip pat Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės tarpusavio santykius, yra išdėstytos įvairiuose Konstitucijos straipsniuose. Todėl, atskleidžiant Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalies turinį, bus taikomas ne vien lingvistinis, bet ir sisteminis aiškinimo metodas.

Nagrinėjant, kada konkrečiai Vyriausybė turi grąžinti savo įgaliojimus, labai svarbu nustatyti sąvokos „po Seimo rinkimų“ turinį.

Atskleidžiant, ką reiškia sąvoka „po Seimo rinkimų“, atsižvelgtina į tai, kad pagal Konstitucijos 59 straipsnio 1 dalį „Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį. Nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau

išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas“. Naujai išrinktą Seimą susirinkti į pirmąjį posėdį, kuris turi įvykti ne vėliau kaip per 15 dienų po Seimo išrinkimo, kviečia Respublikos Prezidentas. Jeigu Respublikos Prezidentas nekviečia Seimo susirinkti, Seimo nariai renkasi patys kitą dieną pasibaigus 15 dienų terminui (Konstitucijos 65 straipsnis). Pagal Konstitucijos 55 straipsnio 2 dalį Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkta ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių. <...>

Taigi pagal Konstituciją, kai Seimas yra išrinktas, iki naujai išrinkto Seimo susirinkimo į pirmąjį posėdį, nuo kurio pradžios naujasis Seimas pradeda funkcionuoti kaip valstybės valdžios institucija, yra tam tikras laikotarpis. Jo trukmė priklauso nuo to, kada susirinkti naujai išrinktą Seimą pakvies Respublikos Prezidentas, tačiau šis laikotarpis negali būti ilgesnis negu 15 dienų (Konstitucijos 65 straipsnis). Per šį laikotarpį kadenciją baigiantis Seimas turi visus Konstitucijoje ir įstatymuose jam nustatytus įgaliojimus. Tuo metu taip pat išlieka Vyriausybės ryšys su ankstesniu Seimu, nes būtent jis dalyvavo formuojant Vyriausybę – pritarė Ministro Pirmininko kandidatūrai, taip pat pritarė Vyriausybės programai, taip suteikdamas Vyriausybei įgaliojimus veikti (Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalis). Naujai išrinktas Seimas nuo rinkimų rezultatų paskelbimo iki savo pirmojo posėdžio pradžios dar neveikia kaip valstybės valdžios institucija, nes išrinkti Seimo nariai dar nėra įgiję visų Tautos atstovų teisių.

Naujai išrinktam Seimui susirinkus į pirmąjį posėdį, nuo šio posėdžio pradžios pasibaigia ankstesniojo Seimo narių įgaliojimai. Pasibaigus šiems įgaliojimams, nebelieka ankstesniojo Seimo – vieno iš subjektų, iš kurio Vyriausybė gavo įgaliojimus veikti. Būtent todėl Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus Respublikos Prezidentui tą dieną, kai baigiasi ankstesniojo Seimo įgaliojimai.

<...>

<...> Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas Respublikos Prezidentui po Seimo rinkimų yra įtvirtintas Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalyje, taip pat 84 straipsnio 6 punkte ir, kaip šiame Konstitucinio Teismo nutarime jau buvo konstatuota, yra siejamas su ankstesniojo Seimo įgaliojimų pasibaigimu.

Vyriausybės atsistatydinimo pagrindai (Konstitucijos 101 straipsnio 2, 3 dalys)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

<...> sąvokos „Vyriausybės atsistatydinimas“ ir „Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas“ nėra tapačios, jos susijusios su skirtingomis teisinėmis situacijomis ir skirtingais teisiniais padariniais (Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimas).

<...>

Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 4 punkte nustatyta, kad Vyriausybė privalo atsistatydinti „po Seimo rinkimų, kai sudaroma nauja Vyriausybė“. Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalį „Vyriausybė privalo atsistatydinti taip pat šiais atvejais: 1) kai Seimas du kartus iš eilės nepritaria naujai sudarytos Vyriausybės programai; 2) kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma slaptu balsavimu pareiškia nepasitikėjimą Vyriausybe ar Ministru Pirmininku; 3) kai Ministras Pirmininkas atsistatydina ar miršta“. Be to, Vyriausybė turi atsistatydinti, kai pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų Vyriausybė iš naujo negauna Seimo įgaliojimų (Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis). Pažymėtina, kad Konstitucijoje numatytas Vyriausybės privalomo atsistatydinimo pagrindų sąrašas yra baigtinis. Tai reiškia, kad įstatymais negalima nustatyti jokių kitų naujų Vyriausybės privalomo atsistatydinimo pagrindų, taip pat kad įstatymais šių pagrindų negalima pakeisti (susiaurinti ar išplėsti).

<...>

Pažymėtina, kad Vyriausybės sudarymas yra ne vienkartinis aktas, bet procesas, kuris apima įvairius veiksmus: antai Respublikos Prezidentas turi pateikti Seimui Ministro Pirmininko kandidatūrą (Konstitucijos 84 straipsnio 8 punktas), Seimas turi pritariti šiai kandidatūrai (Konstitucijos 67 straipsnio 6 punktas), Respublikos Prezidentas turi paskirti Ministrą Pirmininką, pavesti jam sudaryti Vyriausybę ir patvirtinti jos sudėtį (Konstitucijos 84 straipsnio 4 punktas).

Sąvokos „naujai išrinkto Seimo pirmasis posėdis“ ir „Vyriausybės sudarymas“ nėra tapačios, jos apibūdina skirtingas teisines situacijas. <...>

Pagal Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį valdžios galias riboja Konstitucija. Įstatyme nustačius Konstitucijoje nenumatytą Vyriausybės atsistatydinimo pagrindą yra peržengtos Konstitucijoje Seimui nustatytos galios.

Įgaliojimų veikti gavimas iš naujo (Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis)*Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas*

<...> Konstitucinis Teismas 1999 m. balandžio 20 d. nutarime yra konstatavęs, kad „įgaliojimų iš naujo gavimo institutas yra viena iš Vyriausybės parlamentinės priežiūros formų, kurią taikydamas Seimas gali patikrinti, ar Vyriausybėje pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas buvo pritaręs“.

7.3. VYRIAUSYBĖS ĮGALIOJIMAI

Apie Vyriausybės įgaliojimus biudžeto srityje žr. 11. Valstybės biudžetas ir finansai, 11.1. Valstybės biudžetas. Valstybės turiniai įsipareigojimai. Mokesčiai.

Vyriausybės įgaliojimai (Konstitucijos 94 straipsnis)*Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas*

Konstitucijos 94 straipsnyje nustatyta, kad Vyriausybė tvarko krašto reikalus, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką, koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą, rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui, užmezga diplomatinis santykius su užsienio valstybėmis ir kt. Vyriausybės įgaliojimai nustatyti ir kituose Konstitucijos straipsniuose (84, 89, 123, 128 ir kt.). Pažymėtina, kad Konstitucijoje numatytas Vyriausybės įgaliojimų sąrašas nėra baigtinis. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą Vyriausybė „vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai“.

Tokią konstitucinį Vyriausybės įgaliojimų reguliavimą lemia tai, kad valstybės valdymo sritys ir valdymo funkcijos yra labai įvairios, jos gali kisti. Vyriausybės veikla yra ne tik vykdomojo, bet ir tvarkomojo pobūdžio. Vykdydama įstatymus ir Seimo nutarimus, Vyriausybė pati leidžia norminius ir individualius teisės aktus, užtikrina jų vykdymą. Kita vertus, Vyriausybei vykdamas Konstitucijos jai priskirtas funkcijas, jos įgaliojimai gali priklausyti nuo šalies ekonominės bei socialinės būklės, sprendžiamų problemų ir daugelio kitų aplinkybių, kurioms pasikeitus gali keistis ir Vyriausybės įgaliojimų turinys bei apimtis. Todėl, kaip minėta, Konstitucijoje yra įtvirtinti tik svarbiausi Vyriausybės įgaliojimai ir nustatoma, kad Vyriausybė vykdo ne tik Konstitucijoje, bet ir kituose įstatymuose nurodytas pareigas (Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą).

<...>

<...> pagal Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą Seimas turi įgaliojimus nustatyti Vyriausybės funkcijas <...>.

Vyriausybės įgaliojimai spręsti valstybės valdymo reikalus*Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas*

Vyriausybė yra valstybės vykdomosios valdžios institucija. Ji solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą. Vyriausybė vykdo valstybės valdymo funkciją pagal jai nustatytą kompetenciją.

Konstitucijos 94 straipsnyje nustatyta:

<...>

Vyriausybės įgaliojimai taip pat yra nustatyti Konstitucijos 84 straipsnio 3 punkte, 123 straipsnio 1 dalyje, 128 straipsnio 1 dalyje ir kt.

Vyriausybės įgaliojimai kyla iš Konstitucijos ir iš įstatymų. Visa tai, ką Vyriausybė daro įgyvendindama Konstitucijoje bei įstatymuose jai nustatytą kompetenciją, yra valstybės valdymo reikalų sprendimas.

Vyriausybės įgaliojimai spręsti valstybės valdymo reikalus*Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas*

Vyriausybės įgaliojimai kyla iš Konstitucijos ir iš įstatymų. Visa tai, ką Vyriausybė daro įgyvendindama Konstitucijoje ir įstatymuose jai nustatytą kompetenciją, yra valstybės valdymo reikalų sprendimas (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas).

Vyriausybės įgaliojimai skirti ir atleisti apskrities viršininką (Konstitucijos 123 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 123 straipsnio 1 dalį aukštesniuosiuose administraciniuose vienetuose įstatymo nustatyta tvarka valdymą organizuoja Vyriausybė. Konstitucinis Teismas 1998 m. vasario 18 d. nutarime konstatavo, kad vietos valdymas yra valstybinio valdymo (t. y. vykdomosios valdžios) funkcijų vykdymas vietose – atitinkamuose administraciniuose vienetuose.

<...>

Iš Konstitucijos ir įstatymo išplaukia, kad apskrities viršininkas – tai valstybės pareigūnas, per kurį Vyriausybė organizuoja aukštesniojo administracinio vieneto (apskrities) valstybinį valdymą, ir jo skyrimas bei atleidimas iš pareigų – tai Vyriausybės kompetencijai priskirtas valstybės valdymo reikalas, kurį Vyriausybė gali spręsti priimdama tik vienos rūšies teisės aktus – Vyriausybės nutarimus.

Vyriausybės, ministerijų (ministrų) ar kitų valstybės institucijų (jų vadovų) įgaliojimai nustatyti įstatymų (taip pat ir tų, kuriais nustatomos savivaldybių funkcijos) reikalavimų įgyvendinimo tvarką (procedūras)

Konstitucinio Teismo 2004 m. vasario 11 d. sprendimas

Pagal Konstituciją Vyriausybė tvarko krašto reikalus, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką, vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus, vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir įstatymai (Konstitucijos 94 straipsnio 1, 2 ir 7 punktai). Pagal Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus.

Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai (Konstitucijos 91 straipsnis). Pagal Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalį ministras vadovauja ministerijai, sprendžia ministerijos kompetencijai priklausančius klausimus, taip pat vykdo kitas įstatymų numatytas funkcijas. Konstitucijos 96 straipsnio 2 dalyje *inter alia* nustatyta, kad ministrai vadovauja jiems pavestoms valdymo sritims ir yra tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui. Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Vyriausybės nutarimus pasirašo Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras.

Vykdydama savo funkcijas, Vyriausybė pagal Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytą kompetenciją turi teisę leisti nutarimus, privalomus visiems teisinių santykių subjektams, vadinasi, ir savivaldybių institucijoms. Taigi Vyriausybė pagal Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytą kompetenciją gali savo nutarimais nustatyti ir tvarką (procedūras), kurios laikantis turi būti įgyvendinami įstatymų reikalavimai, vadinasi, ir įstatymų, kuriais nustatomos savivaldybių funkcijos, reikalavimai.

Jeigu įstatymuose nustatyta, kad tam tikrus santykius, susijusius su įstatymų reikalavimų – taigi ir įstatymų, kuriais nustatomos savivaldybių funkcijos, reikalavimų – įgyvendinimo tvarka (procedūromis), reguliuoja Vyriausybė, tai Vyriausybė privalo tai padaryti; toks Vyriausybės nustatytas teisinis reguliavimas yra privalomas ir savivaldybių institucijoms. Jeigu įstatymuose nustatyta, kad tam tikrus santykius, susijusius su įstatymų reikalavimų – taigi ir įstatymų, kuriais nustatomos savivaldybių funkcijos, reikalavimų – įgyvendinimo tvarka (procedūromis), reguliuoja Vyriausybės įgaliojama institucija (pavyzdžiui, ministerija), tai Vyriausybė turi pareigą nutarimu nustatyti, kuri valstybės institucija turi tai padaryti, o ši institucija (jos vadovas) privalo išleisti atitinkamą teisės aktą; toks Vyriausybės įgaliojamos institucijos (jos vadovo) nustatytas teisinis reguliavimas yra privalomas ir savivaldybių institucijoms. Jeigu įstatymuose nustatyta, kad tam tikrus santykius, susijusius su įstatymų reikalavimų – taigi ir įstatymų, kuriais nustatomos savivaldybių funkcijos, reikalavimų – įgyvendinimo tvarka (procedūromis), reguliuoja ministerija (ministras) ar kita valstybės institucija (jos vadovas), tai ši ministerija (ministras) ar kita valstybės institucija (jos vadovas) privalo išleisti atitinkamą teisės aktą; toks ministerijos (ministro) ar kitos valstybės institucijos (jos vadovo) nustatytas teisinis reguliavimas yra privalomas ir savivaldybių institucijoms. Tačiau šie Vyriausybės nutarimai, ministerijų (ministrų) ar kitų valstybės institucijų (jų vadovų) poįstatyminiai teisės aktai negali pakeisti arba iškreipti įstatymuose nustatyto teisinio reguliavimo, šiais

poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytuojų įstatymuose.

Pažymėtina, kad nei įstatymais, nei Vyriausybės, ministerijų (ministrų) ar kitų valstybės institucijų (jų vadovų) poįstatyminiais teisės aktais negalima paneigti konstitucinės nuostatos, kad savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai. Taip pat pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 122 straipsnį savivaldybių tarybos dėl jų teisių pažeidimo turi teisę kreiptis į teismą.

7.4. VYRIAUSYBĖS VEIKLOS ORGANIZACINĖ FORMA IR PRIIMAMI TEISĖS AKTAI

Vyriausybės nutarimu negali būti nustatoma grįžtamoji įstatymo normų galia

Konstitucinio Teismo 1994 m. kovo 16 d. nutarimas

Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis aktas. „Juo realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis. Jis yra įstatymo normų taikymo aktas, nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*), ar nuolatinio galiojimo“ (<...> Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio [19] d. nutarimas). Vadinasi, Vyriausybės nutarimas, priimtas taikant įstatymo normas ir nustatantis grįžtamąją jų galią, visais atvejais neatitinka įstatymo, nes juo įsiterpiama į to įstatymo galiojimo ribas ir pažeidžiama jo viršenybė poįstatyminių aktų atžvilgiu.

Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas

Konstitucinio Teismo 1994 m. liepos 15 d. nutarimas

<...> Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas. Juo paprastai įgyvendinamos įstatymo normos, tačiau tokia teisės norma negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis. Jis yra įstatymo normų taikymo aktas nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*), ar nuolatinio galiojimo.

Vyriausybės teisės aktai neturi prieštarauti įstatymams (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 1995 m. gegužės 16 d. nutarimas

Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte <...> nustatyta, kad Vyriausybė vykdo įstatymus. Vyriausybės priimami teisės aktai neturi prieštarauti įstatymams arba keisti įstatymų normų, jų turinio.

Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai

Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas

<...> Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai <...>. Konstitucinis Teismas 1994 m. sausio 19 d. nutarime konstatavo: poįstatyminiu aktu „realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis. Jis yra įstatymo normų taikymo aktas nepriklausomai nuo to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*), ar nuolatinio galiojimo“ <...>.

Vyriausybės teisės aktai neturi prieštarauti įstatymams (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 1996 m. rugsėjo 25 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą <...> Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo. Vadinasi, Vyriausybės priimami teisės aktai neturi prieštarauti įstatymams arba keisti įstatymo normos turinio <...>.

Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad Vyriausybė vykdo įstatymus ir kitus Seimo nutarimus. Vyriausybės priimti poįstatyminiai aktai detalizuoja ir sukonkretina įstatymo normas.

Vyriausybės nutarimu negali būti nustatoma grįžtamoji įstatymo normų galia; Vyriausybės pareiga laikytis galiojančių įstatymų (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą)

Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 25 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas, analizuodamas teisės aktų atgalinio veikimo problemas, Vyriausybės nutarimų atžvilgiu yra konstatavęs, kad „Vyriausybės nutarimas, priimtas taikant įstatymo normas ir nustatantis grįžtamąją jų galią, visais atvejais neatitinka įstatymo, nes juo įsiterpiama į to įstatymo galiojimo ribas ir pažeidžiama jo viršenybė poįstatyminių aktų atžvilgiu“ (Konstitucinio Teismo 1994 m. kovo 16 d. nutarimas).

Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad Vyriausybė „vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus“. <...> Taigi Vyriausybė priimdama nutarimus turi laikytis galiojančių įstatymų ir vykdydama vienus įstatymus negali pažeisti kitų.

Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai

Konstitucinio Teismo 1998 m. birželio 18 d. nutarimas

<...> Vyriausybės priimami teisės aktai šalies teisės aktų šaltinių sistemoje yra poįstatyminiai aktai. Juose detalizuojamos įstatymų normos, reglamentuojamas jų įgyvendinimas.

Vyriausybės veiklos organizacinė forma ir priimami teisės aktai (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Lietuvos Respublikos Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus“.

Nurodytoje teisės normoje nustatyta Vyriausybės veiklos organizacinė forma, t. y. klausimai sprendžiami Vyriausybės posėdžiuose; nurodyta, kokia balsų dauguma reikalinga nutarimams priimti, t. y. už juos turi balsuoti daugiau kaip pusė visų Vyriausybės narių; nustatyta Vyriausybės priimamų teisės aktų rūšis, t. y. valstybės valdymo reikalai sprendžiami priimant Vyriausybės nutarimą. Apibendrinant [Konstitucijos] 95 straipsnio 1 dalyje išdėstytos teisės normos turinį darytina išvada, kad ši norma nustato, kokių būdu Vyriausybė sprendžia valstybės valdymo reikalus.

Vyriausybės įgaliojimai priimti poįstatyminius aktus (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)

Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 15 d. nutarimas

Konstitucijos 94 straipsnyje nustatyta:

„Lietuvos Respublikos Vyriausybė:

<...> 2) vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus;

<...> 7) vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai.“

<...>

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė gali priimti poįstatyminius aktus nepriklausomai nuo to, ar jai įstatymu buvo nustatytas pavedimas, ar ne. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 7 punktą ji privalo priimti poįstatyminį aktą, kad realizuotų pareigą, kurią jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai. <...> Tačiau visais atvejais Vyriausybės teisės aktas negali prieštarauti įstatymui, be to, jame negali būti naujų teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis. Taip pat ir pats įstatymų leidėjas negali nustatyti Vyriausybei pavedimo, kuris savo turiniu pažeistų konstitucinį įstatymo viršenybės principą.

Taigi vien pagal tai, ar įstatyme buvo nustatytas pavedimas Vyriausybei papildomai sureguliuoti kurį nors įstatymo įgyvendinimo tvarkos klausimą, ar tokio pavedimo įstatyme nebuvo nustatyta, negalima spręsti, ar Vyriausybės priimtas poįstatyminis aktas prieštarauja Konstitucijai bei įstatymams, ar jiems neprieštarauja. Kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinamas Vyriausybės priimto poįstatyminio akto bei įstatymų, kuriems vykdyti šis poįstatyminis aktas buvo priimtas, normų turinio santykis.

Vyriausybės pareiga suderinti savo nutarimus su vėliau priimto įstatymo normomis (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)

Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas

<...> įstatymas yra aukščiausiaj teisinę galią turintis teisės aktas. Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas, todėl jis negali prieštarauti įstatymui, jame negali būti teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis. Tais atvejais, kai Vyriausybės nutarimas, kuriame yra įstatymui prieštaraujančių teisės normų, priimtas anksčiau negu įstatymas, – toks Vyriausybės nutarimas turi būti suderintas su vėliau priimto įstatymo normomis.

<...>

<...> Konstitucijos 94 straipsnio 2 ir 7 punktų normos, nustatančios, jog Vyriausybė vykdo įstatymus, taip pat vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai, interpretuotinos ir kaip nustatančios Vyriausybės pareigą pakeisti bei papildyti savo anksčiau priimtus aktus, kad jie atitiktų vėliau priimtą įstatymą, arba panaikinti savo anksčiau priimtus aktus, jeigu juose nustatytos teisės normos prieštarauja įstatymo normoms.

Vyriausybės teisės aktas yra poįstatyminis

Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 26 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra konstatavęs, kad Vyriausybės teisės aktas yra poįstatyminis teisės aktas, jis negali prieštarauti įstatymui, keisti įstatymo normų turinio, jame negali būti tokių teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis (Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d., 1994 m. kovo 16 d., 1994 m. liepos 15 d., 1995 m. spalio 26 d., 1997 m. gegužės 29 d., 1997 m. gruodžio 3 d., 1998 m. gegužės 6 d., 2000 m. kovo 15 d., 2000 m. balandžio 5 d. nutarimai).

Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas

Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 15 d. nutarimas

Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas, jis negali prieštarauti įstatymui, keisti įstatymo normų turinio, jame negali būti tokių teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis.

Vyriausybės pareiga suderinti savo nutarimus su vėliau priimto įstatymo normomis (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)

Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 15 d. nutarimas

<...> Konstitucijos 94 straipsnio 2 ir 7 punktų normos, nustatančios, jog Vyriausybė vykdo įstatymus, taip pat vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai, interpretuotinos ir kaip nustatančios Vyriausybės pareigą pakeisti bei papildyti savo anksčiau priimtus aktus, kad jie atitiktų vėliau priimtą įstatymą, arba panaikinti savo anksčiau priimtus aktus, jeigu juose nustatytos teisės normos prieštarauja įstatymo normoms (Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas).

Vyriausybė yra saistoma savo nutarimų

Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas

<...> Vyriausybė <...> yra saistoma ir savo pačios priimtų nutarimų.

Vyriausybės teisės aktas yra poįstatyminis; Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai); Vyriausybė yra saistoma savo nutarimų

Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d. nutarimas

<...> Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra konstatavęs, kad Vyriausybės teisės aktas yra poįstatyminis teisės aktas, jis negali prieštarauti įstatymui, keisti įstatymo normų turinio, jame negali būti tokių teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis (Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 19 d., 1994 m. kovo 16 d., 1994 m. liepos 15 d., 1995 m. spalio 26 d., 1997 m. ge-

gužės 29 d., 1997 m. gruodžio 3 d., 1998 m. gegužės 6 d., 2000 m. kovo 15 d., 2000 m. balandžio 5 d. nutarimai).

<...>

Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus, o šio straipsnio 7 punkte – kad Vyriausybė vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai.

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkto nuostatą, kad Vyriausybė vykdo įstatymus, Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos.

Be to, įstatymų leidėjas, matydamas, kad įstatymams įgyvendinti yra būtina priimti poįstatyminius aktus, gali tokią pareigą Vyriausybei nustatyti įstatyme arba Seimo nutarime dėl įstatymų įgyvendinimo.

Taigi Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo.

<...> formuluotė „Vyriausybės nustatyta tvarka“ reiškia, kad nurodytą tvarką turi nustatyti pati Vyriausybė. Nustatyti tos tvarkos ji negali pavesti jokiai kitai institucijai. Atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus, minėta formuluotė reiškia, jog nurodyta tvarka turi būti nustatoma Vyriausybės nutarimu. Šis nutarimas turi būti norminio turinio. <...>

Konstitucinis Teismas 2001 m. birželio 28 d. nutarime konstatavo, kad Vyriausybė yra saistoma savo pačios priimtų nutarimų ir turi vykdyti savo nutarimus. Taigi Vyriausybės nustatyta tvarka yra privaloma ne tik kitiems subjektams, bet ir pačiai Vyriausybei. Kol nepakeista nustatyta tvarka, Vyriausybė negali priimti sprendimų kitaip, kaip tik savo pačios nustatyta tvarka.

Vyriausybė, vykdydama įstatymų leidėjo pavedimą nustatyti tam tikrą tvarką, gali nustatyti tik tokią teisinę reguliavimą, kuris neprieštarauja įstatymams. Vyriausybės nustatomoje tvarkoje negali būti teisės normų, nustatančių kitokią teisinę reguliavimą, negu nustatyta įstatyme, ir konkuruojančių su įstatymų normomis.

Vyriausybės veiklos organizacinė forma ir priimami teisės aktai (Konstitucijos 95 straipsnis); Vyriausybės nutarimų skelbimas ir įsigaliojimas

Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalies normą „Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus“, 1999 m. lapkričio 23 d. nutarime konstatavo, jog šioje normoje nustatyta Vyriausybės veiklos organizacinė forma (klausimai sprendžiami Vyriausybės posėdžiuose), nurodyta, kokia balsų dauguma reikalinga nutarimams priimti (už juos turi balsuoti daugiau kaip pusė visų Vyriausybės narių), nustatyta Vyriausybės priimamų teisės aktų rūšis (valstybės valdymo reikalai sprendžiami priimant Vyriausybės nutarimą).

Taigi pagal Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį visi valstybės valdymo reikalai, Konstitucijoje ir įstatymuose priskirti Vyriausybės kompetencijai, sprendžiami priimant nutarimus. Vyriausybės nutarimas yra teisės aktas, kuriuo Vyriausybė sprendžia valstybės valdymo reikalus. Valstybės valdymo reikalai negali būti sprendžiami Vyriausybei priimant kitos rūšies aktą.

Konstitucijoje yra vartojama ne tik sąvoka „Vyriausybės nutarimai“, bet ir sąvokos „Vyriausybės aktai“ (pvz., Konstitucijos 105 ir 106 straipsniai), „Vyriausybės sprendimai“ (pvz., Konstitucijos 123 straipsnis). Konstitucijoje vartojama sąvoka „Vyriausybės sprendimai“, kaip ir sąvoka „Vyriausybės aktai“, yra bendrinė, ji ne apibūdina Vyriausybės aktų rūšį, bet reiškia Vyriausybės valios pareiškimą įgyvendinant jai nustatytą kompetenciją. Konstitucijoje įtvirtinta tik viena Vyriausybės teisės aktų, kuriuos ji turi teisę priimti sprendžiamą valstybės valdymo reikalus, rūšis – nutarimai.

Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas. Pagal Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalį Vyriausybės nutarimas turi būti pasirašytas Ministro Pirmininko ir tos srities ministro.

<...> Pagal Konstituciją Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus, ir jie turi būti paskelbti nepriklausomai nuo to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepriklausomai nuo to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti.

<...>

Pagal Konstituciją Vyriausybės nutarimų skelbimo ir įsigaliojimo tvarka turi būti nustatyta įstatymu.

<...>

<...> pagal Konstitucijoje įtvirtintą teisinės valstybės principą turi būti laikomasi bendros taisyklės, kad visi Vyriausybės nutarimai įsigalioja juos paskelbus.

Vyriausybės teisės aktas yra poįstatyminis; Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)

Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas

Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte įtvirtinta norma reiškia, kad Vyriausybė priimdama teisės aktus turi laikytis galiojančių įstatymų ir vykdydama vienus įstatymus negali pažeisti kitų. Vyriausybės teisės aktuose negali būti teisės normų, nustatančių kitokią teisinį reguliavimą negu nustatytasis įstatymuose ir konkuruojančių su įstatymų normomis.

Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo (Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d. nutarimas). Pažymėtina kad Vyriausybė neprivalo poįstatyminiuose teisės aktuose nurodyti konkrečių įstatymų, Seimo nutarimų ar Respublikos Prezidento dekretų, kuriuos ji vykdo priimdama poįstatyminį teisės aktą. Svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydamą savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams.

Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas; Vyriausybės pareiga suderinti savo nutarimus su vėliau priimto įstatymo normomis

Konstitucinio Teismo 2002 m. vasario 19 d. nutarimas

Įstatymas yra aukščiausiajį teisinę galią turintis teisės aktas. Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas, todėl jis negali prieštarauti įstatymui, jame negali būti teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad tais atvejais, kai Vyriausybės nutarimas, kuriame yra įstatymui prieštaraujančių teisės normų, priimtas anksčiau negu įstatymas, toks Vyriausybės nutarimas turi būti suderintas su vėliau priimto įstatymo normomis (Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas).

Vyriausybės teisės aktas yra poįstatyminis (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 23 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad Vyriausybės teisės aktas yra poįstatyminis teisės aktas, jis negali prieštarauti įstatymui, keisti įstatymo normų turinio, jame negali būti tokių teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis. Vyriausybė gali nustatyti tik tokį teisinį reguliavimą, kuris neprieštarauja įstatymams. Vyriausybės nustatomoje tvarkoje negali būti teisės normų, nustatančių kitokią teisinį reguliavimą, negu nustatyta įstatyme, ir konkuruojančių su įstatymų normomis.

Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas

Konstitucinio Teismo 2002 m. rugpjūčio 21 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra pažymėjęs, kad poįstatyminiu teisės aktu yra realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis. Kitaip būtų pažeista Konstitucijoje įtvirtinta įstatymų viršenybė poįstatyminių aktų atžvilgiu.

Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas. Jame negali būti teisės normų, konkuruojančių su įstatymo normomis.

Vyriausybės teisės aktai, priimami sprendžiant valstybės valdymo reikalus (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį visi valstybės valdymo reikalai, Konstitucijoje ir įstatymuose priskirti Vyriausybės kompetencijai, sprendžiami priimant nutarimus. Vyriausybės nutarimas yra teisės aktas, kuriuo Vyriausybė sprendžia valstybės valdymo reikalus. Valstybės valdymo reikalai negali būti sprendžiami Vyriausybei priimant kitos rūšies aktą (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas).

Taigi Konstitucijoje įtvirtinta tik viena Vyriausybės teisės aktų, kuriuos ji turi teisę priimti sprendžiamą valstybės valdymo reikalus, rūšis – Vyriausybės nutarimai.

<...>

<...> Pagal Konstituciją Vyriausybė, sprendžiamą valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus, ir jie turi būti paskelbti nepriklausomai nuo to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepriklausomai nuo to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti.

Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas; Vyriausybės pareiga suderinti savo nutarimus su vėliau priimto įstatymo normomis

Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybės nutarimas yra poįstatyminis teisės aktas, jis negali prieštarauti įstatymui, keisti įstatymo normų turinio, jame negali būti tokių teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis. Vyriausybė gali nustatyti tik tokią teisinę reguliavimą, kuris neprieštarauja įstatymams. Vyriausybės nustatomoje tvarkoje negali būti teisės normų, nustatančių kitokį teisinį reguliavimą, negu nustatyta įstatyme, ir konkuruojančių su įstatymų normomis.

<...>

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad tais atvejais, kai Vyriausybės nutarimas, kuriame yra įstatymui prieštaraujančių teisės normų, priimtas anksčiau negu įstatymas, toks Vyriausybės nutarimas turi būti suderintas su vėliau priimto įstatymo normomis (Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d., 2002 m. vasario 19 d. nutarimai).

Vyriausybės įgaliojimai nustatyti, nuo kada įsigalioja ir netenka galios jos priimti nutarimai (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus.

Vyriausybė, pagal Konstituciją turėdama įgaliojimus priimti nutarimus, turi įgaliojimus nustatyti, nuo kada jos priimtas nutarimas įsigalioja. Pagal Konstituciją Vyriausybė turi įgaliojimus nustatyti ir tai, nuo kada jos priimti nutarimai netenka galios. Tai nustatyti Vyriausybė gali priimdama nutarimą. Taigi pagal Konstituciją teisę spręsti, kada Vyriausybės nutarimai įsigalioja, taip pat kada Vyriausybės nutarimai netenka galios, turi tik pati Vyriausybė. Nustatydama, kada įsigalioja jos priimti nutarimai ar kada jie netenka galios, Vyriausybė privalo paisyti Konstitucijos ir įstatymų.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad, Konstitucijoje tiesiogiai nustačius konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimus, viena valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti tokių įgaliojimų, jų perduoti ar atsisakyti, o kita institucija negali šių įgaliojimų perimti; tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu.

Pagal Konstituciją Vyriausybė savo nutarimais negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį Vyriausybės nutarimo įsigaliojimo arba jo galios netekimo laikas priklausytų nuo kito subjekto išleisto žemesnės galios teisės akto įsigaliojimo.

Vyriausybės pareiga suderinti savo nutarimus su vėliau priimto įstatymo normomis*Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas*

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad tais atvejais, kai Vyriausybės nutarimas, kuriame yra įstatymui prieštaraujančių teisės normų, priimtas anksčiau negu įstatymas, toks Vyriausybės nutarimas turi būti suderintas su vėliau priimto įstatymo normomis arba pripažintas netekusiu galios.

Vyriausybės nutarimų pasirašymas ir autentiškumas (Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalis)*Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d. nutarimas*

<...> pagal Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalį Vyriausybės nutarimus pasirašo Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras.

Taigi Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, kokie valstybės pareigūnai turi įgaliojimus pasirašyti Vyriausybės nutarimus. Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalies nuostata reiškia ir tai, kad Ministras Pirmininkas ir atitinkamos srities ministras privalo pasirašyti Vyriausybės nutarimus, jei jie yra nustatyta tvarka priimti, taip pat kad draudžiama Vyriausybės nutarimus pasirašyti kitiems, ne Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalyje nurodytiems, asmenims, t. y. ne Ministrui Pirmininkui ir atitinkamos srities ministrui, arba tik vienam iš šių pareigūnų.

Pagal Konstituciją yra autentiški tik tokie po Konstitucijos įsigaliojimo priimti Vyriausybės nutarimai, kurie yra pasirašyti Ministro Pirmininko bei atitinkamos srities ministro.

<...>

Vyriausybės nutarimo pasirašymas yra vienkartinis aktas. Juo patvirtinama, kad tas Vyriausybės nutarimas yra priimtas ir kad būtent pasirašytasis Vyriausybės nutarimo tekstas yra autentiškas.

<...>

Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalyje nustatytas reikalavimas, kad Vyriausybės nutarimus pasirašo Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras, taikomas Vyriausybės nutarimams, priimtiems po Konstitucijos įsigaliojimo. Šis reikalavimas negali būti atgaline tvarka taikomas Vyriausybės aktams, priimtiems ir pasirašytiems iki Konstitucijos įsigaliojimo.

Vyriausybės priimami teisės aktai (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)*Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas*

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė „vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus“.

Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte įtvirtinta norma reiškia, kad Vyriausybei tenka pareiga vykdyti įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus. Pažymėtina, kad Seimo nutarimai, Respublikos Prezidento dekretai yra poįstatyminiai aktai, leidžiami Konstitucijos ir įstatymų pagrindu. Vyriausybė, vykdydama įstatymus, Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, Respublikos Prezidento dekretus, leidžia poįstatyminius teisės aktus – nutarimus. Konstitucinis Teismas 2001 m. lapkričio 29 d. nutarime konstatavo, kad pagal Konstituciją visi valstybės valdymo reikalai, Konstitucijoje ir įstatymuose priskirti Vyriausybės kompetencijai, yra sprendžiami priimant nutarimus, kad valstybės valdymo reikalai negali būti sprendžiami Vyriausybei priimant kitos rūšies aktus.

Vyriausybė priimdama nutarimus privalo paisyti Konstitucijos ir įstatymų. Pagal Konstituciją Vyriausybės nutarimas – poįstatyminis teisės aktas. Jis negali prieštarauti įstatymui, keisti įstatymo normų turinio, jame negali būti tokių normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis.

Vyriausybės aktai yra poįstatyminiai (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)*Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas*

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad Vyriausybės aktai yra poįstatyminiai aktai. Jie yra įstatymų taikymo aktai ir negali pakeisti įstatymų, negali prieštarauti įstatymams, keisti įstatymų normų turinio, jais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, ku-

ris konkuruotų su nustatytoju įstatymuose. Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja teisės aktų hierarchiją.

Vyriausybės poįstatyminiai aktai – nutarimai – yra leidžiami Konstitucijos ir įstatymų pagrindu (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkto nuostatą, kad Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos. Be to, įstatymų leidėjas, matydamas, kad įstatymams įgyvendinti yra būtina priimti poįstatyminius aktus, gali tokią pareigą Vyriausybei nustatyti įstatyme arba Seimo nutarime dėl įstatymų įgyvendinimo. Taigi Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo (Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d. nutarimas). Vyriausybė neprivalo poįstatyminiuose aktuose nurodyti konkrečių įstatymų, Seimo nutarimų ar Respublikos Prezidento dekretų, kuriuos ji vykdo priimdama poįstatyminį teisės aktą; svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydama savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams (Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas).

<...>

<...> atitinkanciais Konstituciją gali būti pripažįstami tik tokie Vyriausybės įgaliojimai leisti teisės aktus, kurie kyla iš Konstitucijos arba jai neprieštarujančių įstatymų ir Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat iš Konstitucijai neprieštarujančių Respublikos Prezidento dekretų.

Vyriausybės teisės aktas yra poįstatyminis

Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutarimas

<...> Vyriausybės teisės aktas yra poįstatyminis teisės aktas, jis negali prieštarauti įstatymui, keisti įstatymo normų turinio, jame negali būti tokių teisės normų, kurios konkuruotų su įstatymo normomis.

Vyriausybės pareiga suderinti savo nutarimus su vėliau priimto įstatymo normomis (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)

Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 94 straipsnio 2 ir 7 punktai, kuriuose nustatyta, jog Vyriausybė vykdo įstatymus, taip pat vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai, interpretuoti ir kaip nustatantys Vyriausybės pareigą pakeisti bei papildyti savo anksčiau priimtus aktus, kad jie atitiktų vėliau priimtą įstatymą, arba panaikinti savo anksčiau priimtus aktus, jeigu juose nustatytos teisės normos prieštarauja įstatymo normoms (Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d., 2001 m. gegužės 15 d. nutarimai).

Vyriausybės nutarimų, priimtų iškart po Konstitucijos įsigaliojimo ir nepagrįstų įstatymais, vertinimas

Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas

<...> kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 29 d., 2004 m. kovo 5 d. nutarimuose, nacionalinės teisės sistemos kūrimas ir plėtojimas yra laipsniškas procesas. Įsigaliojus Konstitucijai, tam tikrą laiką buvo susiklosčiusi tokia teisinė situacija, kad daugelis įstatymų, kurie pagal Konstituciją turėjo būti išleisti ir kuriais pagal Konstituciją turėjo būti grindžiami visi valstybės institucijų (*inter alia* Vyriausybės) ir pareigūnų sprendimai dėl tam tikrų valstybės ir visuomenės gyvenimo sričių tvarkymo, dar nebuvo išleisti. Į tai būtina atsižvelgti ir konstitucinės justicijos bylose, kuriose sprendžiama, ar Konstitucijai neprieštarauja minėtu pradinio laikotarpiu – iškart po Konstitucijos įsigaliojimo – priimti Vyriausybės nutarimai.

Vyriausybė *inter alia* vykdo įstatymus (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas), tvarko krašto reikalus (Konstitucijos 94 straipsnio 1 punktas). Iškart po Konstitucijos įsigaliojimo susiklosčius tokiai teisei situacijai, kad daugelis įstatymų, kurie nustatytų Vyriausybės įgaliojimus nutarimais spręsti krašto tvarkymo reikalus, dar nebuvo išleisti, Vyriausybė priimdavo ir tokius nutarimus, kurie nebuvo tiesiogiai grindžiami įstatymais, nustatančiais atitinkamus Vyriausybės įgaliojimus.

Konstitucinės justicijos byloje sprendžiant, ar tokie Vyriausybės nutarimai neprieštarauja Konstitucijai, atsižvelgtina ir į tai, ar atitinkamų Vyriausybės sprendimų nelėmė būtinumas nedelsiant įgyvendinti kurias nors Konstitucijos nuostatas, nors jų įgyvendinimas, taigi ir Vyriausybės įgaliojimai atitinkamose srityse, dar nebuvo reglamentuotas įstatymais.

Kartu pabrėžtina, jog tai, kad iškart po Konstitucijos įsigaliojimo buvo susiklosčiusi minėta ypatinga teisinė situacija, kai daugelis įstatymų, kurie pagal Konstituciją turėjo būti išleisti ir kuriais pagal Konstituciją turėjo būti grindžiami visi Vyriausybės sprendimai dėl tam tikrų valstybės ir visuomenės gyvenimo sričių tvarkymo, dar nebuvo išleisti, savaime nepateisina jokio minėtu pradiniu laikotarpiu išleisto Vyriausybės teisės akto, kuris nėra grindžiamas įstatymais. Kad toks įstatymais (nei *lex generalis* arba *lex specialis*) nepagrįstas Vyriausybės nutarimas nebūtų pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, būtina, kad atitinkamą Vyriausybės sprendimą būtų nulėmęs būtinumas nedelsiant įgyvendinti kokias nors Konstitucijos nuostatas, kurių neįgyvendinimas būtų iš esmės pakenkta tam tikroms Konstitucijoje įtvirtintoms ir jos ginamoms bei saugomoms vertybėms. Be to, minėta iškart po Konstitucijos įsigaliojimo susiklosčiusi teisinė situacija laikytina itin trumpalaikė, t. y. tam tikru neišvengiamu pereinamuoju laikotarpiu; kitoks šios situacijos aiškinimas būtų visiškai nesuderinamas su Konstitucija, *inter alia* su Konstitucijos viršenybės principu.

Vyriausybė yra saistoma savo nutarimų

Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas

Vyriausybė yra saistoma savo pačios priimtų nutarimų (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas). Kol Vyriausybės nutarimas nėra pakeistas ar panaikintas, Vyriausybė turi laikytis jame nustatytų reikalavimų.

Vyriausybės pritarimas kitų subjektų sudarytam sandoriui

Konstitucinio Teismo 2005 m. gruodžio 12 d. nutarimas

Pritarimas (kokia nors apimtimi) kitų subjektų <...> sudarytam sandoriui, kuris, kaip konstatuoja pati Vyriausybė, neatitinka Lietuvos Respublikos įstatymų, vertintinas kaip nekorektiškas. Tačiau dėl to, kad Vyriausybės [nutarimai] savaime nesukūrė teisinių padarinių, vien minėtas jų nekorektiškumas savaime nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, kad šie Vyriausybės nutarimai prieštarauja Konstitucijai.

Vyriausybės pareiga suderinti savo nutarimus su vėliau priimto įstatymo normomis (Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktai)

Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs <...> tai, kad Konstitucijos 94 straipsnio 2 ir 7 punktai, kuriuose nustatyta, jog Vyriausybė vykdo įstatymus, taip pat vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai, aiškintini ir kaip nustatantys Vyriausybės pareigą pakeisti bei papildyti savo anksčiau priimtus aktus, kad jie atitiktų vėliau priimtą įstatymą, arba panaikinti savo anksčiau priimtus aktus, jeigu juose nustatytos teisės normos prieštarauja įstatymo normoms (Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 15 d., 2005 m. gegužės 13 d. nutarimai).

Vyriausybės pareiga laikytis galiojančių įstatymų; įgaliojimai priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti; pareiga suderinti savo nutarimus su vėliau priimto įstatymo normomis (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus. Aiškindamas šią nuostatą, Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdamą teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų ir, vykdydama vienus įstatymus, ji negali pažeisti kitų; Vyriausybės teisės aktuose negali būti nustatyta tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytu įstatymuose. Kita vertus, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos, o

esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo (Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d., 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimai). Tačiau Vyriausybė neprivalo poįstatyminiuose teisės aktuose nurodyti konkrečių įstatymų, Seimo nutarimų ar Respublikos Prezidento dekretų, kuriuos ji vykdo priimdama poįstatyminį teisės aktą; svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydamą savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams (Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas). Tad jeigu Vyriausybės nutarimuose nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su nustatytoju įstatymuose ar nebūtų grindžiamas įstatymais, būtų pažeisti ne tik konstituciniai teisinės valstybės ir valdžių padalijimo principai bei Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas, bet ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

Pažymėtina ir tai, kad jeigu anksčiau už įstatymą priimtame Vyriausybės nutarime yra nustatytas tam įstatymui prieštaraujantis teisinis reguliavimas, toks Vyriausybės nutarimas turi būti suderintas su tuo vėliau priimtu įstatymu (Konstitucinio Teismo 2000 m. balandžio 5 d., 2002 m. vasario 19 d. nutarimai).

Vyriausybės nutarimų, priimtų iškart po Konstitucijos įsigaliojimo ir nepagrįstų įstatymais, vertinimas

Konstitucinio Teismo 2007 m. kovo 20 d. nutarimas

Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“ – Konstitucijos sudedamosios dalies 2 straipsnyje nustatyta, kad įstatymai, kiti teisiniai aktai ar jų dalys, galioję Lietuvos Respublikos teritorijoje iki Konstitucijos priėmimo, galioja tiek, kiek jie neprieštarauja Konstitucijai ir šiam įstatymui, ir galios tol, kol nebus pripažinti netekusiais galios ar suderinti su Konstitucijos nuostatomis.

Konstitucinis Teismas <...> yra konstatavęs, kad iškart po Konstitucijos įsigaliojimo buvo susiklosčiusi <...> ypatinga teisinė situacija, kai daugelis įstatymų, kurie pagal Konstituciją turėjo būti išleisti ir kuriais pagal Konstituciją turėjo būti grindžiami visi Vyriausybės sprendimai dėl tam tikrų valstybės ir visuomenės gyvenimo sričių tvarkymo, dar nebuvo išleisti, savaime nepateisina jokio minėtu pradiniu laikotarpiu išleisto Vyriausybės teisės akto, kuris nėra grindžiamas įstatymais. Kad toks įstatymais (nei *lex generalis* arba *lex specialis*) nepagrįstas Vyriausybės nutarimas nebūtų pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, būtina, kad atitinkamą Vyriausybės sprendimą būtų nulėmęs būtinumas nedelsiant įgyvendinti kokias nors Konstitucijos nuostatas, kurių neįgyvendinus būtų iš esmės pakenkta tam tikroms Konstitucijoje įtvirtintoms ir jos ginamoms bei saugomoms vertybėms. Be to, minėta iškart po Konstitucijos įsigaliojimo susiklosčiusi teisinė situacija laikytina itin trumpalaikė, t. y. tam tikru neišvengiamu pereinamuoju laikotarpiu <...> (Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas).

Vyriausybės nutarimai yra poįstatyminiai teisės aktai (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 5 d. nutarimas

Vyriausybės nutarimai <...> yra poįstatyminiai teisės aktai.

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus (taip pat Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo bei Respublikos Prezidento dekretus).

<...>

<...> tam tikrais – Konstitucijoje tiesiogiai numatytais – atvejais, jeigu atitinkami santykiai nėra sureguliuoti įstatymais (detalizuojančiais ir sukonkretinančiais konstitucinį teisinį reguliavimą), poįstatyminiai teisės aktai, kuriais institucijos įgyvendina savo konkrečius įgaliojimus, *expressis verbis* nustatytus ir aiškiai apibrėžtus Konstitucijoje, turi būti leidžiami tiesiogiai remiantis Konstitucija.

Vyriausybės pareiga laikytis galiojančių įstatymų (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas)

Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 23 d. nutarimas

Pagal Konstituciją Vyriausybė, kaip vykdomosios valdžios institucija, turi plačią diskreciją formuoti ir vykdyti valstybės ekonominę politiką ir atitinkamai reguliuoti ūkinę veiklą. Pagal Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalį Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose

visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus; ji solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą (Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalis). Pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą savo kompetenciją formuodama ir vykdydama valstybės ekonominę politiką ir atitinkamai reguliuodama ūkinę veiklą, *inter alia* leisdamą nutarimus, Vyriausybė negali veikti *ultra vires*; ji privalo laikytis Konstitucijos, taip pat įstatymų. Jeigu Vyriausybė nesilaikytų įstatymų, būtų paneigiamas konstitucinis teisinės valstybės principas, suponuojantis teisės aktų hierarchiją, taip pat Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas, pagal kurį Vyriausybė vykdo *inter alia* įstatymus.

<...>

<...> [Vyriausybė] neturi diskrecijos spręsti dėl kurio nors atitinkamus santykius reguliuojančio įstatymo nuostatų netaikymo, jeigu tam tikros to įstatymo nuostatos netaikymas nėra *expressis verbis* numatytas įstatymuose.

Vyriausybė yra saistoma savo nutarimų; Vyriausybės nutarimai saisto institucijas, įgaliojamas priimti sprendimus privatizuojant valstybės turtą

Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 23 d. nutarimas

<...> Vyriausybė pagal Konstituciją yra saistoma ir savo pačios priimtų nutarimų (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2001 m. spalio 30 d., 2005 m. liepos 8 d. nutarimai).

<...> Vyriausybės nutarimai saisto ir institucijas, kurios turi įgaliojimus priimti sprendimus privatizuojant valstybei nuosavybės teise priklausančią turtą <...>.

Vyriausybės priimami teisės aktai, oficialus jų paskelbimas (Konstitucijos 95 straipsnis, Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 95 straipsnį Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus (1 dalis), Vyriausybės nutarimus pasirašo Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras (2 dalis).

Šiame kontekste paminėtina, kad Konstitucijoje nėra *expressis verbis* nustatyta, per kiek laiko priimtas Vyriausybės nutarimas turi būti pasirašytas ir oficialiai paskelbtas. Tai, per kiek dienų turi būti pasirašytas ir oficialiai paskelbtas Vyriausybės priimtas nutarimas, turi būti nustatyta įstatymu.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 95 straipsnį (taip pat ir kitų Konstitucijos nuostatų kontekste), yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, sprenddama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus, ir jie turi būti oficialiai paskelbti nepaisant to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepaisant to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d., 2003 m. gegužės 30 d. nutarimai). Vyriausybės nutarimų skelbimo ir įsigaliojimo tvarka nustatoma įstatymu (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas).

Šiame kontekste pabrėžtina, jog oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos, kad Vyriausybė, sprenddama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus ir kad jie turi būti oficialiai paskelbti nepaisant to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepaisant to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje buvo suformuluotos *inter alia* konstitucinės justicijos bylose, kuriose buvo tiriama, ar Konstitucijai neprieštaravo teisės aktai (jų dalys), išleisti dar iki 2004 m. rugpjūčio 14 d., kai įsigaliojo Seimo 2004 m. liepos 13 d. priimtas Lietuvos Respublikos konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, kuriuo buvo konstituciškai patvirtinta Lietuvos Respublikos narystė Europos Sąjungoje (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimai) ir kuris pagal Konstitucijos 150 straipsnį yra Konstitucijos sudedamoji dalis.

Įsigaliojus Konstituciniam aktui „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, iki tol suformuota Vyriausybės aktų oficiali konstitucinė doktrina Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra plėtojama atsižvelgiant ir į tai, kad šio Konstitucinio akto 4 dalyje nustatyta, kad Vyriausybė pasiūlymus priimti Europos Sąjungos teisės aktus nagrinėja teisės aktų nustatyta tvarka ir kad dėl šių pasiūlymų Vyriausybė gali priimti sprendimus ar rezoliucijas, kurių priėmimui netaikomos Konstitucijos 95 straipsnio nuostatos.

Taigi oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos, kad Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus ir kad Vyriausybės teisės aktai turi būti oficialiai paskelbti nepaisant to, ar Vyriausybės priimami teisės aktai yra norminiai, ar individualūs, taip pat nepaisant to, kokiam subjektui ar subjektų ratui jie skirti, netaikytinos Vyriausybės rezoliucijoms ir sprendimams, kurie priimami pagal Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 dalį.

Vyriausybės nutarimų priėmimas, pasirašymas ir oficialus paskelbimas (Konstitucijos 95 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 95 straipsnį Vyriausybės nutarimai priimami posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma (1 dalis), juos pasirašo Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras (2 dalis). Konstitucijoje nėra *expressis verbis* nustatyta, per kiek dienų priimtas Vyriausybės nutarimas turi būti pasirašytas ir oficialiai paskelbtas; tai, per kiek dienų turi būti pasirašytas ir oficialiai paskelbtas Vyriausybės priimtas nutarimas, turi būti nustatyta įstatymu (Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas).

Tokia Vyriausybės nutarimų <...> leidimo praktika, kai teisės aktas įforminamas (išleidžiamas) ne Vyriausybės <...> posėdžio, kuriame jis buvo priimtas, bet kokia nors vėlesne (pavyzdžiui, pasirašymo) data, yra ydinga.

<...>

Tačiau tai, kad Vyriausybės <...> teisės akte yra nurodyta ne posėdžio, kuriame šis teisės aktas buvo priimtas, bet vėlesnė (pavyzdžiui, pasirašymo) data, savaime nereiškia, kad vien šiuo pagrindu galima kvestionuoti šio teisės akto atitiktį Konstitucijai pagal turinį.

Vyriausybės aktai yra poįstatyminiai; Vyriausybė yra saistoma savo nutarimų (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas, 95 straipsnis, Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 dalis)

Konstitucinio Teismo 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas

Pagal Konstituciją Vyriausybė valstybės valdymo reikalus sprendžia posėdžiuose visų Vyriausybės narių balsų dauguma priimdama nutarimus (Konstitucijos 95 straipsnio 1 dalis); Vyriausybės nutarimus pasirašo Ministras Pirmininkas ir tos srities ministras (Konstitucijos 95 straipsnio 2 dalis).

Šios Konstitucijos nuostatos aiškintinos kitų Konstitucijos nuostatų, *inter alia* Konstitucijos 94 straipsnio, konstitucinio teisinės valstybės principo, kontekste.

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus (taip pat Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo bei Respublikos Prezidento dekretus).

Atsižvelgiant į tai, kad Vyriausybė vykdo įstatymus, Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, Respublikos Prezidento dekretus, ji turi laikytis įstatymų nustatytos Vyriausybės nutarimų parengimo, įvertinimo, derinimo, svarstymo, balsavimo dėl jų tvarkos.

Vyriausybė, vykdydama įstatymus (taip pat Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo bei Respublikos Prezidento dekretus), leidžia poįstatyminius teisės aktus – nutarimus. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją visi valstybės valdymo reikalai, Konstitucijoje ir įstatymuose priskirti Vyriausybės kompetencijai, yra sprendžiami priimant nutarimus, kad valstybės valdymo reikalai negali būti sprendžiami Vyriausybei priimant kitos rūšies aktus (Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d., 2003 m. gegužės 30 d., 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimai).

Šiame kontekste paminėtina, kad Konstitucijos 94 straipsnis, pagal kurio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus (taip pat Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo bei Respublikos Prezidento dekretus), yra išdėstytas ne Konstitucijos I ar XIV skirsnyje, kurio nuostatoms yra nustatyta ypač didelė konstitucinė apsauga ir kurio nuostatos pagal Konstitucijos 148 straipsnio 2 dalį gali būti keičiamos tik referendumu, bet VII skirsnyje.

Oficialios konstitucinės doktrinos nuostata, kad Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje buvo suformuluota *inter alia* konstitucinės justicijos byloje, kuriose buvo tirama, ar Konstitucijai neprieštaravo teisės

aktai (jų dalys), išleisti dar iki 2004 m. rugpjūčio 14 d., kai įsigaliojo Seimo 2004 m. liepos 13 d. priimtas Lietuvos Respublikos konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, kuriuo buvo konstituciškai patvirtinta Lietuvos Respublikos narystė Europos Sąjungoje (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. kovo 14 d., 2007 m. birželio 27 d. nutarimai) ir kuris pagal Konstitucijos 150 straipsnį yra Konstitucijos sudedamoji dalis. Įsigaliojus Konstituciniam aktui „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, iki tol suformuota Vyriausybės aktų oficiali konstitucinė doktrina Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra plėtojama atsižvelgiant ir į tai, kad šio Konstitucinio akto 4 dalyje nustatyta, jog Vyriausybė pasiūlymus priimti Europos Sąjungos teisės aktus nagrinėja teisės aktų nustatyta tvarka ir jog dėl šių pasiūlymų Vyriausybė gali priimti sprendimus ar rezoliucijas, kurių priėmimui netaikomos Konstitucijos 95 straipsnio nuostatos. Taigi oficialios konstitucinės doktrinos nuostata, kad Vyriausybė, sprendama valstybės valdymo reikalus, visada turi priimti nutarimus, netaikytina Vyriausybės rezoliucijoms ir sprendimams, kurie priimami pagal Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 4 dalį (Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas).

<...>

Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkto nuostata, kad Vyriausybė vykdo įstatymus, aiškintina *inter alia* konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste. <...> Konstitucinis Teismas savo aktuose (*inter alia* 2003 m. gruodžio 30 d., 2004 m. kovo 5 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2005 m. vasario 7 d., 2007 m. gegužės 5 d. nutarimuose) yra ne kartą konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja ir teisės aktų hierarchiją <...>. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad tam tikrais – Konstitucijoje tiesiogiai numatytais – atvejais, jeigu atitinkami santykiai nėra sureguliuoti įstatymais (detalizuojančiais ir sukonkretinančiais konstitucinį teisinį reguliavimą), poįstatyminiai teisės aktai, kuriais institucijos įgyvendina savo konkrečius įgaliojimus, *expressis verbis* nustatytus ir aiškiai apibrėžtus Konstitucijoje, turi būti leidžiami tiesiogiai remiantis Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 5 d. nutarimas).

Aiškindamas Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdamą teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų ir, vykdydama vienus įstatymus, ji negali pažeisti kitų; Vyriausybės teisės aktuose – poįstatyminiuose teisės aktuose – negali būti nustatyta tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatymuose.

<...> kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo (Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d., 2001 m. gruodžio 18 d., 2004 m. kovo 5 d., 2006 m. gegužės 31 d. nutarimai). Tačiau Vyriausybė neprivalo poįstatyminiuose teisės aktuose nurodyti konkrečių įstatymų, Seimo nutarimų ar Respublikos Prezidento dekretų, kuriuos ji vykdo priimdama poįstatyminį teisės aktą; svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydama savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams (Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d., 2004 m. kovo 5 d., 2006 m. gegužės 31 d. nutarimai).

Šiame kontekste paminėtina, kad, kaip savo 2007 m. gegužės 23 d. nutarime yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, jeigu Vyriausybė nesilaikytų įstatymų, būtų paneigiamas konstitucinis teisinės valstybės principas, suponuojantis teisės aktų hierarchiją, taip pat Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas, pagal kurį Vyriausybė vykdo *inter alia* įstatymus.

Pabrėžtina, kad Konstitucinio Teismo jurisprudencija visuomet buvo ir yra grindžiama principine pozicija, jog tai, kad Vyriausybės nutarimas pagal jo priėmimo tvarką prieštarauja įstatymo straipsniams (jų dalims), nustatantiems reikalavimus tokių Vyriausybės nutarimų priėmimui, suponuoja, kad tas Vyriausybės nutarimas prieštarauja ir Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui; toks Vyriausybės nutarimas gali prieštarauti ir kitoms Konstitucijos nuostatoms – normoms ir principams (*inter alia* konstituciniam valdžių padalijimo principui (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas)). <...>

Be to, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra laikomasi ir principinės pozicijos, kad jeigu Vyriausybės nutarimuose nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su nustatytoju įstatymuose

arba nebūtų grindžiamas įstatymais, būtų pažeisti ne tik konstitucinis teisinės valstybės principas bei Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas, bet ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija; taip pat galėtų būti pažeistas konstitucinis valdžių padalijimo principas (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas).

Vyriausybę pagal Konstituciją saisto ir jos pačios priimti nutarimai; kol Vyriausybės nutarimas nėra pakeistas ar panaikintas, Vyriausybė turi laikytis jame nustatytų reikalavimų (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2001 m. spalio 30 d., 2005 m. liepos 8 d., 2007 m. gegužės 23 d. nutarimai). Leidžiant teisės aktus turi būti paisoma ir teisėkūros procedūrinių reikalavimų, taip pat ir tų, kuriuos yra nusistatęs pats teisėkūros subjektas (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Savo pačios priimtų nutarimų nepaisymas reikštų, kad Vyriausybė nukrypo nuo konstitucinio teisės viešpatavimo imperatyvo, taigi ir tai, kad išleidžiant atitinkamą Vyriausybės nutarimą buvo pažeistas konstitucinis teisinės valstybės principas bei Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

Vyriausybės sprendimai, priimti tvarkant krašto reikalus, gali būti ginčijami teisme

Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 23 d. nutarimas

<...> Konstitucija garantuoja galimybę teisme ginčyti (taip pat ir ginant viešąjį interesą) ir Vyriausybės sprendimus, priimtus tvarkant krašto reikalus (tačiau anaipol nepaneigiant Vyriausybės konstitucinių įgaliojimų pagal savo kompetenciją priimti atitinkamus sprendimus).

<...>

<...> Pagal Konstituciją (*inter alia* jos 102 straipsnio 1 dalį) tirti Vyriausybės nutarimų atitiktį Konstitucijai ir įstatymams yra priskirta Konstitucinio Teismo jurisdikcijai.

Vyriausybės nutarimo įsigaliojimo arba galios netekimo laikas negali priklausyti nuo žemesnės galios teisės akto įsigaliojimo

Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas

<...> Konstitucinis Teismas savo 2003 m. spalio 29 d. nutarime yra konstatavęs, jog pagal Konstituciją Vyriausybė savo nutarimais negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį Vyriausybės nutarimo įsigaliojimo arba jo galios netekimo laikas priklausytų nuo kito subjekto išleisto žemesnės galios teisės akto įsigaliojimo.

Vyriausybės aktai yra poįstatyminiai

Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 20 d. nutarimas

<...> Vyriausybė, vykdydama įstatymus, pagal savo kompetenciją konkretindama ir detalizuodama jų nuostatas, negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatymuose.

Vyriausybės aktai yra poįstatyminiai

Konstitucinio Teismo 2009 m. balandžio 29 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdamą teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų ir, vykdydama vienus įstatymus, negali pažeisti kitų; Vyriausybės teisės aktuose – poįstatyminiuose teisės aktuose – negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatymuose. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo; svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydamą savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams (Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d., 2004 m. kovo 5 d., 2006 m. gegužės 31 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimai).

<...> Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad jeigu Vyriausybės nutarimuose nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su nustatytoju įstatymuose arba nebūtų grindžiamas įstatymais, būtų pažeisti ne tik konstitucinis teisinės valstybės principas bei Konstitucijos 94 straipsnio

2 punktas, bet ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija; taip pat galėtų būti pažeistas konstitucinis valdžių padalijimo principas (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimai).

Vyriausybės pareiga laikytis galiojančių įstatymų

Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarimas

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs <...>, kad pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus; pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdamą teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų ir, vykdydama vienus įstatymus, negali pažeisti kitų; Vyriausybės teisės aktuose negali būti nustatyta tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatymuose; svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydama savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams; jeigu Vyriausybės nutarimuose nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su nustatytoju įstatymuose ar nebūtų grindžiamas įstatymais, būtų pažeisti ne tik konstituciniai teisinės valstybės ir valdžių padalijimo principai bei Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas, bet ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

Vyriausybės aktai yra poįstatyminiai

Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutarimas

<...> Konstitucinis Teismas <...> yra konstatavęs, kad jeigu Vyriausybės nutarimuose nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su nustatytoju įstatymuose arba nebūtų grindžiamas įstatymais, būtų pažeisti ne tik konstitucinis teisinės valstybės principas ir Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas, bet ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija; taip pat galėtų būti pažeistas konstitucinis valdžių padalijimo principas (2006 m. gegužės 31 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2009 m. balandžio 29 d. nutarimai).

7.5. VYRIAUSYBĖS NARIAI. MINISTERIJOS

Ministro Pirmininko įgaliojimai pasirašyti tarptautines sutartis (Konstitucijos 84 straipsnio 1 punktas, 94 straipsnio 6 punktas, 97 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas

Tai, kad Ministras Pirmininkas turi teisę pasirašyti tarptautines sutartis, galima spręsti iš konstitucinių nuostatų dėl Vyriausybės įgaliojimų užsienio politikos ir tarptautinių santykių srityje. Konstitucijos 84 straipsnio 1 punkte nustatyta, kad Respublikos Prezidentas „sprendžia pagrindinius užsienio politikos klausimus ir kartu su Vyriausybe vykdo užsienio politiką“. Šio punkto antroji nuostata reiškia, kad ne tik Prezidentas, bet ir Vyriausybė turi konkrečius įgaliojimus sudaryti tarptautines sutartis, nes neturint jų vykdyti užsienio politikos neįmanoma. Konstitucijos 94 straipsnio 6 punkte nustatyta, kad Vyriausybė „užmezga diplomatinis santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis“. Šie santykiai ir ryšiai taip pat nustatomi ir įtvirtinami tarptautinėmis sutartimis. Ministro Pirmininko teisę pasirašyti sutartis pagrindžia ir Konstitucijos 97 straipsnio pirmosios dalies nuostata, kad „Ministras Pirmininkas atstovauja Lietuvos Respublikos Vyriausybei“.

Ministerijos, jų steigimas ir panaikinimas (Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktas)

Konstitucinio Teismo 1999 m. birželio 3 d. nutarimas

Konstitucijoje nustatant įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijų funkcijas bei įgaliojimus yra numatyta jų tarpusavio sąveika. Tokia norma yra Konstitucijos 67 straipsnio 8 punkte: Seimas „Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas“. <...>

Ministerijos yra specialios kompetencijos valstybės valdymo institucijos. Jas steigiant ar panaikinant siekiama organizuoti valdymą įvairiose srityse. Ministerija vykdo įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestos srities valstybės valdymo funkcijas ir šioje srityje įgyvendina valstybės politiką. Vykdy-

damos savo funkcijas, ministerijos neišvengiamai dalyvauja ne tik valdymo, bet ir kituose įvairaus pobūdžio (turtiniuose, darbo ir kt.) teisiniuose santykiuose. Ministerijos yra juridiniai asmenys.

Konstitucijos 67 straipsnio 8 punktą įtvirtina Seimo teisę steigti ir panaikinti ministerijas. Šių Seimo įgaliojimų įgyvendinimas yra saistomas konkrečių Konstitucijoje įtvirtintų Vyriausybės įgaliojimų: jeigu Vyriausybė nepateikia konkretaus pasiūlymo, Seimas negali priimti sprendimo steigti ar panaikinti ministeriją. Taigi ši Konstitucijos norma užtikrina įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių pusiausvyrą.

<...>

Ministerija pagal finansavimo šaltinį yra biudžetinė įstaiga.

Ministro Pirmininko ir ministrų priesaika (Konstitucijos 93 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

Konstitucijos 93 straipsnyje nustatyta, kad „pradėdami eiti savo pareigas, Ministras Pirmininkas ir ministrai Seime prisiekia būti ištikimi Lietuvos Respublikai, laikytis Konstitucijos ir įstatymų. Priesaikos tekstą nustato Vyriausybės įstatymas“. Ši konstitucinė norma nustato sąlygą, kurią Ministras Pirmininkas ir ministrai turi įvykdyti, kad galėtų pradėti eiti savo pareigas: jie turi prisiekti Seime. Kol Ministras Pirmininkas, ministrai nėra prisiekę Seime, jie negali eiti savo pareigų, t. y. negali vykdyti Konstitucijoje ir įstatymuose, kituose teisės aktuose numatytų įgaliojimų.

Ministro kompetencija vadovauti ministerijai (Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „ministras vadovauja ministerijai, sprendžia ministerijos kompetencijai priklausančius klausimus, taip pat vykdo kitas įstatymų numatytas funkcijas“.

Pažymėtina, kad Konstitucijoje tiesiogiai nenustatyta viceministrų, departamentų prie ministerijos vadovų bei jų pavduotojų, kitų įstaigų prie ministerijų vadovų skyrimo ir atleidimo iš pareigų tvarka. Ši tvarka gali būti reguliuojama įstatymais ar kitais teisės aktais. Seimas įstatymais gali nustatyti tik tokią pareigūnų skyrimo ir atleidimo iš pareigų tvarką, kuri neprieštarautų Konstitucijos nuostatomis. <...>

<...>

Pažymėtina, kad Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalies nuostatos „ministras vadovauja ministerijai“ turinį sudaro šie elementai: ministras turi teisę įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pasirinkti ministerijos darbuotojus ir priimti juos į darbą bei atleisti iš darbo; ministras turi teisę organizuoti ministerijos darbuotojų darbą, kad būtų vykdomos įstatymais ir kitais teisės aktais ministerijai nustatytos funkcijos; ministras turi teisę duoti visiems ministerijos darbuotojams privalomus vykdyti nurodymus; ministras turi teisę taikyti drausminio poveikio priemones visiems ministerijos darbuotojams, kurie nevykdo savo pareigų ar ministro nurodymų arba netinkamai juos vykdo, taip pat skatinti visus ministerijos darbuotojus.

<...>

Pažymėtina, kad Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta ministro kompetencija vadovauti ministerijai suponuoja ministro asmeninę atsakomybę už ministerijos veiklą. Pagal Konstitucijos 96 straipsnio 2 dalį ministrai, vadovaudami jiems pavestoms valdymo sritims, yra atsakingi Seimui, Respublikos Prezidentui ir tiesiogiai pavaldūs Ministrui Pirmininkui. Konstitucijos 101 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ministrai turi atsiskaityti Seime už savo veiklą. <...>

<...>

<...> Kadangi pagal Konstituciją Ministrui Pirmininkui įstatymu negali būti nustatyta teisė skirti viceministrus, departamentų prie ministerijos vadovus bei jų pavduotojus, kitų įstaigų prie ministerijos vadovus, Ministrui Pirmininkui įstatymu taip pat negali būti nustatyta teisė nurodytiems pareigūnams skirti drausmines nuobaudas ar juos skatinti. Teisė skirti drausmines nuobaudas ar skatinti yra vienas iš svarbių svertų, padedančių vadovui pasiekti, kad jam pavaldūs asmenys tinkamai atliktų savo pareigas ir vykdytų vadovo nurodymus. <...>

<...>

<...> Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalyje nėra nustatyta, kokia tvarka ministras įgyvendina jam Konstitucijoje numatytą kompetenciją. Ši tvarka nustatoma įstatymuose, Vyriausybės nutarimuose, kituose teisės aktuose. <...>

<...>

<...> Ministras, pagal Konstitucijos 98 straipsnio 1 dalį turėdamas įgaliojimus vadovauti ministerijai, kartu yra atsakingas už visos ministerijos veiklą, už tai, kad būtų vykdomi įstatymai, Vyriausybės nutarimai ir kiti teisės aktai. Vadinasi, ministras taip pat yra atsakingas už ūkinę ir finansinę ministerijos veiklą nepriklausomai nuo šios veiklos pobūdžio <...>.

<...>

<...> Kaip minėta, Konstitucijoje nustatyta ministro kompetencija vadovauti ministerijai reiškia, kad jis turi teisę priimti sprendimus ministerijos kompetencijai priklausančiais klausimais, duoti visiems ministerijos darbuotojams privalomus vykdyti nurodymus, reikalauti, kad šie nurodymai būtų vykdomi, taikyti drausminio ir kito poveikio priemones jo nurodymų nevykdantiems ministerijos darbuotojams ir pan. Įgaliojimai vadovauti ministerijai taip pat suponuoja asmeninę ministro atsakomybę už visą ministerijos veiklą ir už tai, kad ministerijos darbuotojai tinkamai atliktų savo pareigas.

Ministro tiesioginis pavaldumas Ministrui Pirmininkui (Konstitucijos 96 straipsnio 2 dalis)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

Pagal Konstitucijos 96 straipsnio 2 dalį ministras yra tiesiogiai pavaldus Ministrui Pirmininkui. Tai reiškia, kad teisiškai ministras jokiems kitiems subjektams nėra pavaldus, kad pagal Konstituciją ministrui pavedimus gali duoti tik Ministras Pirmininkas, o Konstitucijos nustatytais atvejais – Respublikos Prezidentas. Jokiems kitiems subjektams <...> Konstitucija nenumato teisės duoti pavedimus ministrui.

Vyriausybės ir jos narių konstitucinis statusas (60 straipsnio 2 dalis, 99, 100 straipsniai)

Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas

Pagal Konstituciją Vyriausybė – kolegiali vykdomosios valdžios institucija, kurią sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai.

Ministras Pirmininkas ir ministrai negali užimti jokių kitų renkamų ar skiriamų pareigų, dirbti verslo, komercijos ar kitokiose privačiose įstaigose ar įmonėse, taip pat gauti kitokį atlyginimą, išskyrus jam nustatytą pagal pareigas Vyriausybėje bei užmokėstį už kūrybinę veiklą (Konstitucijos 99 straipsnis). Pagal Konstitucijos 60 straipsnio 2 dalį Ministras Pirmininkas ir ministrai tuo pat metu gali būti Seimo nariais.

Pažymėtina ir tai, jog tam, kad Vyriausybė galėtų nekludomai vykdyti Konstitucijos ir įstatymų jai pavestas pareigas, Konstitucijoje yra įtvirtintas Ministro Pirmininko ir ministrų imunitetas. Konstitucijos 100 straipsnyje nustatyta, kad Ministras Pirmininkas ir ministrai negali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, negali būti kitaip suvaržyta jų laisvė be išankstinio Seimo sutikimo, o tarp Seimo sesijų – be išankstinio Respublikos Prezidento sutikimo.

Taigi pagal Konstituciją tas pats asmuo tuo pat metu negali būti ir Vyriausybės nariu, ir savivaldybės tarybos nariu.

7.6. KITI SU VYRIAUSYBE SUSIJĘ KLAUSIMAI

Vyriausybės sekretoriaus įgaliojimų teisinis reguliavimas

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

<...> Vyriausybės sekretoriaus pareigybė Konstitucijoje neminima. Seimas, [įstatymu] nustatydamas Vyriausybės sekretoriaus teisinį statusą, yra saistomas Konstitucijos preambulėje suformuluoto teisinės valstybės principo ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto principo, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Pastarasis principas <...> reiškia ir tai, kad įstatymais ar kitais teisės aktais Vyriausybės sekretoriui negali būti suteikti tokie įgaliojimai, kurie Konstitucijoje yra

priskirti kitiems subjektams, taip pat įgaliojimai, kurie paneigtų ar kaip nors apribotų arba suvaržytų šių subjektų konstitucinę teisę vykdyti Konstitucijos jiems priskirtus įgaliojimus.

<...>

Jau minėta, kad nustatydamas Vyriausybės sekretoriaus teisinį statusą Seimas yra saistomas Konstitucijoje įtvirtintų principų, iš jų ir teisinės valstybės principo. Nagrinėjamos bylos kontekste šis principas reiškia ir tai, kad valstybės valdymo srityje įstatymu ar kitu teisės aktu subjektui galima nustatyti teisę duoti pavedimus kitam subjektui tada, kai tarp jų yra pavaldumo santykiai. Kitaip tariant, pavedimus galima duoti tik pavaldžiam subjektui.

Vyriausybės įstaigos (Konstitucijos 94 straipsnio 3 punktas)

Konstitucinio Teismo 1999 m. lapkričio 23 d. nutarimas

<...> Konstitucijoje neatskleidžiama, kokios įstaigos yra laikomos „Vyriausybės įstaigomis“, taip pat nenurodoma, koks yra minėtų įstaigų teisinis statusas.